

**ADEKWATNOŚĆ KAPITAŁOWA
I ZARZĄDZANIE RYZYKIEM**

(FILAR III)

**GRUPY KAPITAŁOWEJ Powszechnej Kasy Oszczędności
Banku Polskiego Spółki Akcyjnej**

WG STANU NA DZIEŃ 31 GRUDNIA 2008 ROKU

WPROWADZENIE

Raport „Adekwatność kapitałowa i zarządzanie ryzykiem (Filar III)” („Raport”) Grupy Kapitałowej Powszechnej Kasy Oszczędności Banku Polskiego SA („Grupa Kapitałowa PKO BP SA”, „Grupa Kapitałowa”, „Grupa”) według stanu na dzień 31.12.2008 roku został przygotowany zgodnie z wymaganiami art. 111a ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe¹ oraz z wymogami określonymi w uchwale nr 385/2008 Komisji Nadzoru Finansowego z dnia 17 grudnia 2008 roku w sprawie szczegółowych zasad i sposobu ogłaszania przez banki informacji o charakterze jakościowym i ilościowym dotyczących adekwatności kapitałowej oraz zakresu informacji podlegających ogłaszaniu („uchwała nr 385/2008 KNF”).

Zgodnie z § 6.1 uchwały nr 385/2008 KNF, Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski SA („PKO BP SA”, „Bank”) będący jednostką dominującą w rozumieniu § 3 tej uchwały, ogłasza w cyklu rocznym informacje dotyczące adekwatności kapitałowej w odrębnym dokumencie, publikowanym nie później niż w terminie 30 dni od dnia zatwierdzenia rocznego sprawozdania finansowego przez Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy.

Raport obejmuje rok zakończony dnia 31.12.2008 roku. O ile nie zaznaczono inaczej, w Raporcie zostały zaprezentowane dane skonsolidowane Grupy Kapitałowej PKO BP SA. Ponieważ na kształt profilu ryzyka w Grupie Kapitałowej PKO BP SA dominujący wpływ wywiera Bank PKO BP SA (96%² skonsolidowanej sumy bilansowej, 98%³ skonsolidowanego wyniku Grupy), część informacji zawartych w raporcie dotyczy danych jednostkowych Banku PKO BP SA. O ile nie zaznaczono inaczej, dane liczbowe przedstawione w raporcie wyrażone zostały w milionach złotych. Ewentualne różnice w sumach i udziałach wynikają z zaokrągleń kwot do milionów złotych oraz zaokrągleń udziałów procentowych do jednego miejsca dziesiętnego.

Od dnia 01.01.2008 roku Grupę Kapitałową zaczęły obowiązywać nowe przepisy (tzw. Bazylea II) w zakresie wyliczania wymogów kapitałowych, zawarte w uchwale nr 1/2007 KNB z dnia 13 marca 2007 roku⁴, jak również w zakresie procesu oceny adekwatności kapitału wewnętrznego (ang. Internal Capital Adequacy Assessment Process – ICAAP) – tzw. II filar Bazylei II, zawarte w uchwale nr 4/2007 KNB z dnia 13 marca 2007 roku⁵. Prezentowane w Raporcie, w celach porównawczych, dane dotyczące wysokości wymogu kapitałowego za 2007 rok zostały wyliczone zgodnie z wymogami Bazylei I. Do dnia 31.12.2007 roku (włącznie) Grupa Kapitałowa korzystała z opcji zawartej w § 14 ust. 1 uchwały nr 1/2007 KNB z dnia 13 marca 2007 roku umożliwiającej pomniejszenie wartości wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka operacyjnego o 100%, przez co wymóg ten wynosił zero. W Raporcie, celem uzupełnienia, przedstawiono również oszacowania Banku związane z efektami finansowymi wdrożenia wymagań Bazylei II.

Począwszy od 2008 roku Grupa Kapitałowa PKO BP SA oblicza kapitał wewnętrzny na pokrycie każdego ze zidentyfikowanych, istotnych rodzajów ryzyka występujących w działalności Banku i spółek Grupy Kapitałowej. Zgodnie z art. 128 ust. 1 pkt 2 Prawa bankowego suma funduszy własnych Grupy Kapitałowej nie może być niższa od sumy wymogów kapitałowych z tytułu poszczególnych rodzajów ryzyka, ani od wartości oszacowanego kapitału wewnętrznego.

Niniejszy Raport był przedmiotem wewnętrznej weryfikacji przeprowadzonej przez komórkę organizacyjną Banku odpowiedzialną za audyt wewnętrzny Banku.

¹ Dz. U. z 2002 roku Nr 72, poz. 665 z późniejszymi zmianami.

² Udział spółek zależnych w skonsolidowanej sumie bilansowej został wyliczony w stosunku do skonsolidowanej sumy bilansowej przed korektami i wyłączeniami konsolidacyjnymi według stanu na 31.12.2008 roku.

³ Udział spółek zależnych w skonsolidowanym wyniku finansowym został wyliczony w stosunku do skonsolidowanego wyniku finansowego Grupy Kapitałowej PKO BP SA przed korektami i wyłączeniami konsolidacyjnymi za rok zakończony 31.12.2008 roku.

⁴ Uchwała nr 1 /2007 Komisji Nadzoru Bankowego z dnia 13 marca 2007 r. w sprawie zakresu i szczegółowych zasad wyznaczania wymogów kapitałowych z tytułu poszczególnych rodzajów ryzyka, w tym zakresu i warunków stosowania metod statystycznych oraz zakresu informacji załączanych do wniosków o wydanie zgody na ich stosowanie, zasad i warunków uwzględniania umów przelewu wierzytelności, umów o subpartycypację, umów o kredytowy instrument pochodny oraz innych umów niż umowy przelewu wierzytelności i umowy o subpartycypację, na potrzeby wyznaczania wymogów kapitałowych, warunków, zakresu i sposobu korzystania z ocen, nadawanych przez zewnętrzne instytucje oceny wiarygodności kredytowej oraz agencji kredytów eksportowych, sposobu i szczegółowych zasad obliczania współczynnika wypłacalności banku, zakresu i sposobu uwzględniania działania banków w holdingach w obliczaniu wymogów kapitałowych i współczynnika wypłacalności oraz określenia dodatkowych pozycji bilansu banku ujmowanych łącznie z funduszami własnymi w rachunku adekwatności kapitałowej oraz zakresu, sposobu i warunków ich wyznaczania (Dz. Urz. NBP z 2007 roku Nr 2, poz. 3).

⁵ Uchwała nr 4/2007 Komisji Nadzoru Bankowego z dnia 13 marca 2007 r. w sprawie szczegółowych zasad funkcjonowania systemu zarządzania ryzykiem i systemu kontroli wewnętrznej oraz szczegółowych warunków szacowania przez banki kapitału wewnętrznego i dokonywania przeglądów procesu szacowania i utrzymywania kapitału wewnętrznego (Dz. Urz. NBP z 2007 roku Nr 3, poz. 6).

SPIS TREŚCI

1.	INFORMACJE O BANKU I GRUPIE	4
2.	ZARZĄDZANIE RYZYKIEM	5
2.1.	RYZYZKO KREDYTOWE	7
2.2.	RYZYZKO OPERACYJNE	18
2.3.	RYZYZKO BRAKU ZGODNOŚCI	19
2.4.	RYZYZKO RYNKOWE	20
2.5.	RYZYZKO BIZNESOWE	25
3.	FUNDUSZE WŁASNE	26
4.	WYMOGI KAPITAŁOWE (FILAR I)	27
4.1.	RYZYZKO KREDYTOWE	28
4.2.	RYZYZKO OPERACYJNE	31
4.3.	RYZYZKO RYNKOWE	31
5.	KAPITAŁ WEWNĘTRZNY (FILAR II)	32
6.	ADEKWATNOŚĆ KAPITAŁOWA	33
7.	SŁOWNIK UŻYTYCH POJĘĆ I SKRÓTÓW	34

1. INFORMACJE O BANKU I GRUPIE

Dominującym podmiotem Grupy jest PKO BP SA, którego udział w skonsolidowanej sumie bilansowej wynosi 96%², a w skonsolidowanym wyniku finansowym netto 98%³. PKO BP SA prowadzi działalność na terenie Rzeczypospolitej Polskiej oraz podlega polskiemu nadzorowi bankowemu.

Poza PKO BP SA, w skład Grupy Kapitałowej PKO BP SA wchodzi również inne spółki, przy czym w dwóch z nich – w Bankowym Funduszu Leasingowym SA oraz KREDOBANK SA występuje istotny poziom ryzyka bankowego.

Bankowy Fundusz Leasingowy SA („BFL”) – wraz z podmiotami zależnymi – prowadzi działalność leasingową na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. Udział Bankowego Funduszu Leasingowego SA (wraz z podmiotami zależnym) w skonsolidowanej sumie bilansowej wynosi 1,8%², a w skonsolidowanym wyniku finansowym netto 0,3%³.

KREDOBANK SA prowadzi działalność bankową na terytorium Ukrainy oraz podlega ukraińskiemu nadzorowi bankowemu. Udział KREDOBANK SA w skonsolidowanej sumie bilansowej wynosi 1,6%², a strata netto KREDOBANKU zmniejszyła skonsolidowany wynik finansowy netto o 6,7%³.

Pozostałymi spółkami Grupy Kapitałowej, uwzględnionymi w konsolidacji są:

- Powszechne Towarzystwo Emerytalne BANKOWY SA (zarządzanie funduszem emerytalnym),
- Centrum Finansowe Puławska Sp. z o.o. (zarządzanie i eksploatacja Centrum Finansowego Puławska),
- PKO Inwestycje Sp. z o.o. (działalność deweloperska) – wraz z podmiotami zależnymi,
- PKO Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych SA (zarządzanie funduszami inwestycyjnymi),
- Inteligo Financial Services SA (usługi w zakresie technicznej obsługi bankowości internetowej) – wraz z podmiotem zależnym,
- Centrum Elektronicznych Usług Płatniczych eService SA (usługi w zakresie obsługi i rozliczeń transakcji kartowych),
- Bankowe Towarzystwo Kapitałowe SA (pośrednictwo finansowe w zakresie obrotu akcjami i udziałami),
- PKO Finance AB (pozyskiwanie środków finansowych dla PKO BP SA z emisji euroobligacji).

Szczegółowa informacja o spółkach zależnych Grupy Kapitałowej, metodzie konsolidacji oraz udziałach Banku w kapitałach poszczególnych spółek została

zawarta w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym Grupy Kapitałowej Powszechnej Kasy Oszczędności Banku Polskiego Spółki Akcyjnej za rok zakończony dnia 31.12.2008 roku, które zostało opublikowane w dniu 09.04.2009 roku.

Na poziomie skonsolidowanym fundusze własne Grupy Kapitałowej pomniejszane są o zaangażowanie kapitałowe Banku w: Bank Pocztowy SA i Poznański Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o. (podmioty stowarzyszone wyceniane metodą praw własności, tj. niebędące przedmiotem konsolidacji metodą pełną) wynoszące łącznie 146,9 mln złotych na dzień 31.12.2008 roku.

Na poziomie jednostkowym fundusze własne Banku pomniejszane są o zaangażowanie kapitałowe Banku w KREDOBANK SA, PTE BANKOWY SA, PKO TFI SA, BFL SA, Bankowe Towarzystwo Kapitałowe SA, PKO Finance AB, Bank Pocztowy SA oraz Poznański Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o. wynoszące łącznie 612,4 mln złotych na dzień 31.12.2008 roku.

W ramach Grupy Kapitałowej PKO BP SA występują ograniczenia zdolności do przekazywania funduszy inwestorowi w postaci dywidend pomiędzy spółką KREDOBANK SA a Bankiem. Zgodnie z decyzją Nadzwyczajnego Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy KREDOBANK SA z dnia 17.11.2005 roku wprowadzono moratorium na wypłatę dywidend w latach 2005-2008.

2. ZARZĄDZANIE RYZYKIEM

Działalność bankowa jest narażona na wiele rodzajów ryzyka, między innymi takich jak ryzyko kredytowe, rynkowe, operacyjne oraz biznesowe. Kontrolowanie wpływu tych rodzajów ryzyka na funkcjonowanie Grupy Kapitałowej PKO BP SA należy do najważniejszych celów zarządzania Bankiem oraz Grupą Kapitałową, a poziom ryzyka stanowi ważny składnik procesu planistycznego.

Zarządzanie ryzykiem w Banku opiera się na następujących zasadach:

- zachowana jest pełna niezależność organizacyjna obszaru ryzyka i windykacji od działalności biznesowej,
- zarządzanie ryzykiem jest zintegrowane z systemami planistycznymi i kontrolingowymi,
- obszar ryzyka i windykacji wspiera na bieżąco realizację celów biznesowych przy zachowaniu akceptowalnego poziomu ryzyka,
- poziom ryzyka jest na bieżąco kontrolowany,
- model zarządzania ryzykiem jest na bieżąco dostosowywany do nowych czynników i źródeł ryzyka.

Na proces zarządzania ryzykiem bankowym w Grupie Kapitałowej składają się następujące czynności:

- identyfikacja ryzyka polegająca na określeniu źródeł ryzyka zarówno aktualnych, jak i potencjalnych, które wynikają z bieżącej i planowanej działalności Banku,
- pomiar ryzyka,
- zarządzanie ryzykiem polegające na podejmowaniu decyzji dotyczących akceptowalnego poziomu ryzyka, planowaniu działań, wydawaniu rekomendacji i zaleceń, tworzeniu procedur i narzędzi wspomagających,
- monitorowanie polegające na stałym nadzorowaniu poziomu ryzyka w oparciu o przyjęte metody pomiaru ryzyka,
- raportowanie obejmujące cykliczne informowanie Kierownictwa o skali narażenia na ryzyko i podjętych działaniach.

Schemat 2.1

Proces zarządzania ryzykiem jest realizowany w otoczeniu, na które składają się:

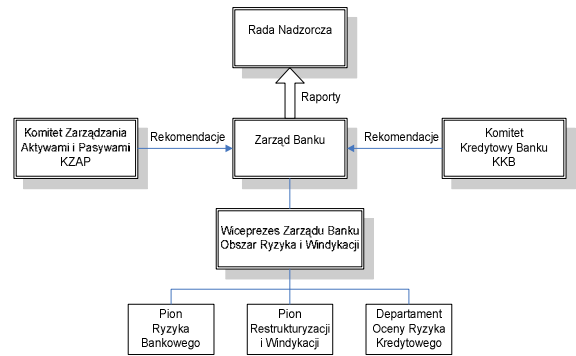
- wykorzystywane metody i metodyki ujęte w system regulacji wewnętrznych,
- środowisko informatyczne Banku umożliwiające przepływ informacji niezbędnych do oceny ryzyka oraz jego kontroli (w tym: centralne systemy

informatyczne wspierające ocenę ryzyka oraz centralne bazy danych),

- organizacja wewnętrzna obejmująca komórki organizacyjne, ich zadania, zakres odpowiedzialności oraz wzajemne relacje.

Schemat 2.2

Model organizacyjny zarządzania ryzykiem

Proces zarządzania ryzykiem jest nadzorowany przez Radę Nadzorczą Banku, która regularnie otrzymuje informacje o profilu ryzyka w Banku i Grupie Kapitałowej PKO BP SA oraz najważniejszych działaniach podejmowanych w zakresie zarządzania ryzykiem.

Zarząd Banku odpowiada za strategię zarządzania ryzykiem, w tym za nadzorowanie i monitorowanie działań podejmowanych przez Bank w zakresie zarządzania ryzykiem. Zarząd Banku akceptuje najważniejsze decyzje mające wpływ na profil ryzyka Banku oraz regulacje wewnętrzne określające system zarządzania ryzykiem. Operacyjne zarządzanie ryzykiem – w zakresie przyznanych kompetencji – prowadzą komórki organizacyjne Banku zgrupowane w ramach Pionu Ryzyka Bankowego, Pionu Restrukturyzacji i Windykacji oraz Departament Oceny Ryzyka Kredytowego.

Celem Pionu Ryzyka Bankowego jest przygotowanie i wprowadzanie systemowych rozwiązań w zakresie zarządzania ryzykiem kredytowym, operacyjnym, braku zgodności, rynkowym i strategicznym, jak również zarządzania adekwatnością kapitałową. Najważniejsze zadania Pionu polegają na:

- identyfikacji czynników i źródeł ryzyka,
- dokonywaniu pomiaru ryzyka oraz cyklicznym monitorowaniu i raportowaniu poziomu ryzyka,
- dokonywaniu pomiaru i oceny adekwatności kapitałowej,
- podejmowaniu decyzji oraz formułowaniu rekomendacji dla Komitetu Zarządzania Aktywami i Pasywami oraz dla Zarządu Banku dotyczących akceptowalnego poziomu ryzyka,
- tworzeniu przepisów wewnętrznych dotyczących zarządzania ryzykiem i adekwatnością kapitałową,
- rozwijaniu systemów informatycznych wspierających zarządzanie ryzykiem i adekwatnością kapitałową.

Celem Pionu Restrukturyzacji i Windykacji jest zapewnienie efektywnej i sprawnej windykacji oraz

restrukturyzacji wierzytelności trudnych. Najważniejsze zadania Pionu polegają na:

- sprawnym odzyskiwaniu wierzytelności trudnych klientów oraz zwiększeniu efektywności tych działań,
- efektywnym prowadzeniu wczesnego monitorowania opóźnień w spłacie wierzytelności klientów rynku detalicznego z wykorzystaniem kontaktów telefonicznych i innych powszechnie używanych środków łączności oraz bezpośrednich wizyt u klientów,
- efektywnej sprzedaży wierzytelności trudnych i outsourcingu realizowanych zadań oraz efektywnym zarządzaniu majątkiem przejętym w wyniku dochodzenia należności Banku.

Celem Departamentu Oceny Ryzyka Kredytowego jest ocena i weryfikacja poziomu oszacowań ryzyka kredytowego pojedynczych zaangażowań kredytowych, które ze względu na skalę ekspozycji lub poziom ryzyka wymagają szczególnej uwagi.

Zarządzanie ryzykiem w Banku wspierają dwa komitety, którym przewodniczy wiceprezes Zarządu Banku nadzorujący Obszar Ryzyka i Windykacji:

- Komitet Zarządzania Aktywami i Pasywami („KZAP”),
- Komitet Kredytowy Banku („KKB”).

KZAP podejmuje decyzje oraz wydaje rekomendacje dla Zarządu Banku w zakresie zarządzania ryzykiem rynkowym, zarządzania portfelowym ryzykiem kredytowym, zarządzania aktywami i pasywami Banku oraz zarządzania adekwatnością kapitałową.

KKB podejmuje decyzje kredytowe w odniesieniu do pojedynczych znaczących wartościowo zaangażowań kredytowych, bądź wydaje rekomendacje w tym zakresie dla Zarządu Banku. Komitety kredytowe funkcjonują również na innych poziomach struktury organizacyjnej Banku. Ich zadaniem jest wydawanie rekomendacji dotyczących decyzji kredytowych istotnych ze względu na poziom ryzyka lub wielkość ekspozycji.

Bank sprawuje nadzór nad funkcjonowaniem poszczególnych spółek zależnych Grupy Kapitałowej PKO BP SA. W ramach tego nadzoru Bank określa i akceptuje strategie rozwoju spółek, również w zakresie poziomu ryzyka, nadzoruje systemy zarządzania ryzykiem w spółkach oraz wspiera ich rozwój, jak również uwzględnia poziom ryzyka działalności poszczególnych spółek w ramach systemu monitorowania i raportowania ryzyka na poziomie Grupy Kapitałowej.

KRYZYS FINANSOWY

W drugiej połowie 2008 roku kryzys finansowy dotyczący rozwinięte kraje (głównie Stany Zjednoczone i kraje Europy Zachodniej) zaczął negatywnie oddziaływać na sytuację gospodarczą w Polsce oraz w pozostałych krajach regionu Europy Środkowo-Wschodniej. W szczególności negatywne skutki kryzysu finansowego dotknęły gospodarki Węgier i Ukrainy (znacząca dewaluacja hrywny o ok. 50% w stosunku do dolara amerykańskiego w okresie III i IV kwartałów 2008 roku). W Polsce

sytuacja kryzysowa wpłynęła na wzrost poziomu kursów walutowych i stóp procentowych, a także na kondycję polskiego sektora finansowego oraz wzajemne zaufanie podmiotów działających na rynku międzybankowym.

W celu przeciwdziałania negatywnemu wpływowi tych czynników na sytuację finansową PKO BP SA Bank dokonał korekt polityki zarządzania ryzykiem. Priorytetem Banku stało się utrzymanie silnej pozycji kapitałowej oraz stabilnej bazy depozytowej, które warunkują przyrost portfela kredytowego Banku.

W konsekwencji tego w IV kwartale 2008 roku Bank:

- podjął intensywne działania w celu pozyskania nowych depozytów osób fizycznych,
- przygotował rekomendację pozostawienia w Banku całości zysku za 2008 rok,
- uwzględnił w stosowanych metodach pomiaru ryzyka bankowego uwarunkowania wynikające z kryzysu finansowego (m.in.: w zakresie scenariuszy stress-tesowych, płynnościowych planów awaryjnych, miar ryzyka stopy procentowej i ryzyka walutowego, wdrożenia Systemu Wczesnego Ostrzegania),
- rozszerzył zakres i zwiększył częstotliwość raportów zarządczych na temat ryzyka przekazywanych Zarządowi Banku,
- dostosował politykę kredytową do zmienionych warunków rynkowych (m. in.: zastrzeżono wymogi związane z udzielaniem kredytów dla osób fizycznych w walutach obcych, podniesiono minimalny wkład własny przy kredytach hipotecznych, wprowadzono ograniczenia w kredytowaniu klientów, których transakcje obciążone są wysokim poziomem ryzyka kredytowego oraz podniesiono marże kredytowe dla nowo udzielanych kredytów bankowości korporacyjnej oraz detalicznej).

Dodatkowo, w celu umożliwienia bieżącej reakcji na dynamicznie zmieniającą się sytuację na rynkach finansowych w Banku powołano zespół do spraw kryzysowych, który cyklicznie przekazuje informacje Zarządowi Banku.

Poza powyższymi działaniami wynikającymi z kryzysu finansowego, Bank kontynuował cykliczny monitoring ryzyka bankowego oraz, zgodnie z wcześniejszymi założeniami, rozwijał stosowane metody pomiaru ryzyka bankowego.

Ponadto w związku z pogorszeniem się sytuacji makroekonomicznej Ukrainy, Bank zwiększył zakres działań monitorujących sytuację ekonomiczno-finansową KREDOBANK SA oraz dokonał odpisu aktualizującego wartość zaangażowania kapitałowego w KREDOBANK SA w ciężar kosztów 2008 roku.

W dniu 30 czerwca 2009 r. Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy PKO BP SA podjęło decyzję o wypłacie dywidendy z zysku za 2008 rok w wysokości 1 mld zł, co stanowi ok. 35% zaudytowanego zysku netto Banku za 2008 rok.

Efektom podejmowanych działań jest utrzymanie bezpiecznego poziomu ponoszonego przez Bank ryzyka, o czym świadczy m. in.: brak konieczności

wykorzystania nadzorczych narzędzi wspierających płynność sektora bankowego (kredyt lombardowy, operacje finansowania w walutach obcych).

2.1. RYZYKO KREDYTOWE

Ryzyko kredytowe jest rozumiane jako ryzyko poniesienia strat w wyniku niewywiązania się kontrahenta z zobowiązań wobec banku lub jako ryzyko spadku wartości ekonomicznej wierzytelności banku w wyniku pogorszenia się zdolności kontrahenta do obsługi zobowiązań.

Bank oraz podmioty zależne Grupy Kapitałowej kierują się następującymi zasadami zarządzania ryzykiem kredytowym:

- transakcja kredytowa wymaga wszechstronnej oceny ryzyka kredytowego, której wyrazem jest rating wewnętrzny lub ocena scoringowa,
- pomiar ryzyka kredytowego potencjalnych oraz zawartych transakcji kredytowych dokonywany jest cyklicznie z uwzględnieniem zmieniających się warunków zewnętrznych oraz zmian sytuacji finansowej kredytobiorców,
- ocena ryzyka kredytowego ekspozycji istotnych ze względu na poziom ryzyka lub jej wartość jest poddawana dodatkowej weryfikacji przez służby oceny ryzyka kredytowego, niezależne od służb biznesowych,
- oferowane klientowi warunki transakcji kredytowej zależą od oceny poziomu ryzyka kredytowego generowanego przez tę transakcję,
- decyzje kredytowe mogą być podejmowane jedynie przez osoby do tego uprawnione,
- ryzyko kredytowe jest dywersyfikowane pod względem obszarów geograficznych, sektorów gospodarki, produktów oraz klientów,
- oczekiwany poziom ryzyka kredytowego jest zabezpieczany poprzez marże kredytowe pobierane od klientów oraz odpisy (rezerwy) z tytułu utraty wartości ekspozycji kredytowych.

Realizację ww. zasad zapewnia stosowanie przez Bank zaawansowanych metod zarządzania ryzykiem kredytowym, zarówno na poziomie pojedynczych ekspozycji kredytowych, jak i na poziomie całego portfela kredytowego Banku. Metody te są weryfikowane i rozwijane w kierunku zgodności z wymaganiami metod ratingów wewnętrznych (IRB).

METODY RATINGOWE I SCORINGOWE

Ocena ryzyka pojedynczych transakcji kredytowych jest dokonywana w Banku z wykorzystaniem metod scoringowych i ratingowych, które są tworzone, rozwijane i nadzorowane przez Pion Ryzyka Bankowego. Funkcjonowanie tych metod wspierają specjalistyczne centralne aplikacje informatyczne. Sposób dokonywania oceny określony został w przepisach wewnętrznych Banku, których głównym celem jest zapewnienie jednolitej i obiektywnej oceny ryzyka kredytowego w procesie kredytowania. Regulacje określają sposób szacowania poziomu ryzyka kredytowego pojedynczych ekspozycji

kredytowych, jego zabezpieczenia i podejmowania decyzji kredytowych.

Bank ocenia ryzyko kredytowe klientów indywidualnych w dwóch wymiarach: zdolności kredytowej oraz wiarygodności kredytowej klienta. Ocena zdolności kredytowej polega na zbadaniu bieżącej sytuacji finansowej klienta, zaś ocena wiarygodności kredytowej klienta obejmuje ocenę scoringową oraz ocenę informacji o historii kredytowej klienta pozyskanych z wewnętrznych kartotek Banku oraz zewnętrznych baz danych.

W 2008 roku Bank nadal rozwijał wyżej wymienione zasady oceny ryzyka kredytowego klientów indywidualnych m. in.: w zakresie rozszerzenia systemu scoringu behawioralnego o kolejne produkty odnawialne znajdujące się w ofercie kredytowej Banku dla klientów indywidualnych – karty kredytowe i kredyty odnawialne Inteligo. W wyżej wymienionym okresie Bank dokonał także uaktualnienia minimalnych wartości parametrów wykorzystywanych przy ocenie zdolności kredytowej klientów indywidualnych ubiegających się o kredyty konsumpcyjne, kredyty mieszkaniowe, karty kredytowe, kredyty odnawialne. W ramach zmian wartości parametrów zwiększone zostały m. in.: minimalne wydatki stałe gospodarstwa domowego oraz wydatki na bieżącą konsumpcję.

Ocena ryzyka kredytowego związanego z finansowaniem klientów instytucjonalnych dokonywana jest w dwóch wymiarach: klienta oraz transakcji (z wyłączeniem wybranych rodzajów transakcji dla małych i średnich przedsiębiorstw, których ocena oparta jest o podejście scoringowe). Miarami tej oceny są ratingi: klienta i transakcji. Syntetyczną miarą ryzyka kredytowego, odzwierciedlającą oba czynniki ryzyka, jest rating łączny.

Informacja o ocenach ratingowych i scoringowych jest szeroko wykorzystywana w Banku w zarządzaniu ryzykiem kredytowym, systemie kompetencji do podejmowania decyzji kredytowych, przy ustalaniu kwot aktywacji służb oceny ryzyka kredytowego oraz w systemie pomiaru i raportowania ryzyka kredytowego.

W lutym 2008 roku w celu wcześniejszego identyfikowania potencjalnych zagrożeń związanych z ryzykiem kredytowym oraz ryzykiem związanym z utratą wartości zabezpieczenia występujących w kredytowaniu klientów instytucjonalnych Bank wdrożył System Wczesnego Ostrzegania (SWO).

W wyniku zwiększenia zmienności cen na rynkach finansowych (głównie na rynku walutowym) i w wyniku sygnałów generowanych w ramach SWO, Bank dokonał dodatkowego oszacowania poziomu ryzyka kredytowego klientów kredytowych Banku z segmentu korporacyjnego posiadających transakcje pochodne zawarte z Bankiem, jak i innymi bankami.

W kilku przypadkach zaobserwowano pogorszenie sytuacji klienta ze względu na zawieranie transakcji zabezpieczających te same przepływy walutowe

z kilkoma bankami jednocześnie, lub w wyniku stosowania struktur opcyjnych asymetrycznych.

W czasie weryfikacji oceny klientów na koniec 2008 i do dnia dzisiejszego Bank zidentyfikował grupę klientów, u których w wyniku zawartych transakcji skarbowych i znaczących ujemnych wycen może nastąpić pogorszenie sytuacji ekonomiczno-finansowej oraz grupę klientów w odniesieniu do których potwierdzono obniżenie oceny ratingowej lub utratę zdolności kredytowej bieżącej.

POLITYKA ZABEZPIECZEŃ

Prowadzona przez Bank i spółki zależne Grupy Kapitałowej polityka zabezpieczeń ma na celu należyte zabezpieczenie interesu Grupy Kapitałowej, w tym przede wszystkim ustanowienie zabezpieczenia dającego możliwie najwyższy poziom odzysku z wierzytelności w przypadku konieczności prowadzenia działań windykacyjnych. Polityka w zakresie prawnych zabezpieczeń określona została w przepisach wewnętrznych spółek zależnych Grupy Kapitałowej.

Ustanawianie określonych typów zabezpieczeń uzależnione jest od produktu oraz rodzaju klienta.

Przy udzielaniu kredytów przeznaczonych na finansowanie rynku mieszkaniowego zabezpieczenie obligatorycznie ustanawiane jest w postaci hipoteki na nieruchomości. Do czasu skutecznego ustanowienia zabezpieczenia hipotecznego (w zależności od rodzaju kredytu oraz jego kwoty) stosuje się podwyższoną marżę kredytową lub przyjmuje się zabezpieczenie przejściowe w formie przelewu wierzytelności z umowy na wybudowanie lokalu, weksła, poręczenia czy też ubezpieczenie wierzytelności.

Przy udzielaniu kredytów detalicznych dla klientów indywidualnych przyjmuje się najczęściej zabezpieczenie osobiste (poręczenie cywilne, poręczenie weksłowe) albo ustanawia się zabezpieczenia na rachunku bankowym klienta, na samochodzie lub papierach wartościowych.

Zabezpieczenie kredytów przeznaczonych na finansowanie małych i średnich przedsiębiorstw oraz klientów korporacyjnych ustanawia się m. in.: na wierzytelnościach gospodarczych, rachunkach bankowych, rzeczach ruchomych, nieruchomościach czy papierach wartościowych.

Przy przyjmowaniu prawnych zabezpieczeń kredytów Bank stosuje następujące zasady:

- w przypadku znacznych kwotowo kredytów ustanawianych jest kilka rodzajów zabezpieczeń, z uwzględnieniem, jeśli jest to możliwe, łączenia zabezpieczeń osobistych z rzeczowymi,
- preferowane jest przyjmowanie zabezpieczeń płynnych tj. zabezpieczeń rzeczowych, w stosunku do których istnieje znaczne prawdopodobieństwo szybkiego zaspokojenia się przez Bank, przy uzyskaniu ceny zbliżonej do wartości składników określonych przy przyjmowaniu zabezpieczeń,
- zabezpieczenia narażone na ryzyko znacznych niekorzystnych wahań wartości spełniają rolę pomocniczą,

- w przypadku przyjęcia zabezpieczenia rzeczowego, jako dodatkowe zabezpieczenie przyjmowana jest cesja wierzytelności z umowy ubezpieczenia przedmiotu tego zabezpieczenia lub umowa ubezpieczenia wystawiona na rzecz Banku,
- skuteczne ustanowienie zabezpieczeń zgodnie z treścią umowy jest warunkiem uruchomienia środków pieniężnych.

Ustanowione zabezpieczenia podlegają okresowemu monitorowaniu w celu ustalenia aktualnego poziomu ryzyka kredytowego transakcji. Monitorowaniu podlega:

- sytuacja majątkowa/finansowa podmiotu udzielającego zabezpieczenia osobistego,
- stan oraz wartość przedmiotu zabezpieczenia rzeczowego,
- inne uwarunkowania wpływające na potencjalną możliwość odzyskania wierzytelności Banku.

Zabezpieczenia w formie hipoteki na nieruchomości podlegają szczególnej ocenie. Bank dokonuje okresowego monitoringu przyjętych na zabezpieczenie nieruchomości (z uwzględnieniem wskaźnika LtV), jak również monitoruje ceny na rynku nieruchomości. W przypadku, gdy analiza wykaże istotny spadek cen na rynku nieruchomości, w Banku uruchamiane są awaryjne procedury postępowania.

Przy zawieraniu umów leasingowych BFL SA jako właściciel oddawanych w leasing przedmiotów traktuje je jako zabezpieczenie transakcji. W przypadku, gdy płynność (popyt na dany rodzaj środka trwałego na rynku wtórnym), tempo utraty wartości rynkowej przedmiotu bądź sytuacja finansowa klienta według procedur wewnętrznych nie są akceptowalne, stosowane jest dodatkowe zabezpieczenie prawne w formach przewidzianych i stosowanych przez banki. Należą do nich zabezpieczenia rzeczowe takie jak: obciążenia hipoteczne, zastawy rejestrowe, przewłaszczenia, umowy odkupu przedmiotów leasingu zawierane z dostawcami oraz zabezpieczenia finansowe takie jak: przelewy wierzytelności, pełnomocnictwa do rachunków bankowych i kaucje.

POMIAR RYZYKA PORTFELOWEGO

W celu określenia poziomu ryzyka kredytowego oraz opłacalności portfeli kredytowych Bank wykorzystuje różne metody pomiaru i wyceny ryzyka kredytowego, w tym:

- prawdopodobieństwo niewypłacalności (PD),
- oczekiwaną stratę kredytową (EL),
- wartość zagrożoną ryzykiem kredytowym (CVaR),
- miary efektywności metodologii scoringowych (Accuracy Ratio),
- udział i strukturę kredytów zagrożonych,
- udział i strukturę ekspozycji spełniających przesłankę indywidualnej utraty wartości.

Bank systematycznie rozwija zakres wykorzystywanych mierników ryzyka kredytowego z uwzględnieniem wymagań metody ratingów wewnętrznych (IRB), jak również rozszerza zakres stosowania miar ryzyka w celu pełnego pokrycia portfela kredytowego Banku tymi metodami.

Metody pomiaru portfelowego ryzyka kredytowego pozwalają m. in.: na uwzględnienie ryzyka kredytowego w cenie usług, ustalanie optymalnej wysokości punktów odcięcia oraz wyznaczanie stawek odpisów z tytułu utraty wartości.

W związku z sytuacją kryzysową, PKO BP SA przeprowadza dodatkowe analizy oraz stress-testy dotyczące wpływu potencjalnych zmian w otoczeniu makroekonomicznym na jakość portfela kredytowego Banku, wprowadzony został również dodatkowy raporting dla Kierownictwa Banku. Powyższe informacje umożliwiają identyfikowanie i podejmowanie działań ograniczających negatywne skutki wpływu sytuacji kryzysowej na wynik Banku.

KWOTA EKSPOZYCJI WEDŁUG WYCENY BILANSOWEJ

Tabela 2.1 prezentuje informację o pozycjach bilansowych i pozabilansowych uwzględnionych w rachunku adekwatności kapitałowej Grupy Kapitałowej PKO BP SA według stanu na dzień 31.12.2007 roku oraz na dzień 31.12.2008 roku.

Tabela 2.1

	Grupa PKO BP SA		
	2008	2007	Stan średni
AKTYWA	134 636	108 538	121 587
Kredyty i pożyczki*	101 108	76 417	88 762
Papiery wartościowe	14 667	15 234	14 950
Należności od banków	3 364	5 261	4 312
Finansowe aktywa trwałe	247	179	213
Pozostałe aktywa**	15 251	11 447	13 349
ZOBOWIĄZANIA POZABILANSOWE	30 444	28 232	29 338
Finansowe	26 141	24 347	25 244
Gwarancyjne	4 303	3 885	4 094
INSTRUMENTY POCHODNE	423 628	416 803	420 216

* Obejmują także należności z tytułu leasingu finansowego.

** Obejmują: kase, środki w NBP, wycenę pochodnych instrumentów finansowych, zapasy, wartości niematerialne, rzeczowe aktywa trwałe, należności i aktywa z tytułu bieżącego i odroczonego podatku dochodowego, inne aktywa.

Instrumentami generującymi dla Grupy Kapitałowej największy poziom ryzyka kredytowego są udzielone kredyty i pożyczki, a także zobowiązania pozabilansowe o charakterze finansowym (głównie niewykorzystane linie kredytowe).

Tabela 2.2

KREDYTY I POŻYCZKI* - STRUKTURA PORTFELOWA

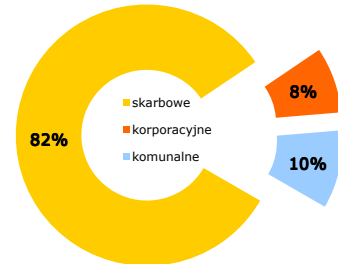
	Grupa PKO BP SA	
	2008	2007
Kredyty i pożyczki netto	101 108	76 417
kredyty konsumpcyjne	20 203	17 843
kredyty mieszkaniowe	45 402	32 887
kredyty gospodarcze	35 503	25 688

* Obejmują także należności z tytułu leasingu finansowego.

Znacznie mniejszy poziom ryzyka kredytowego Grupy Kapitałowej wiąże się z instrumentami pochodnymi oraz lokatami międzybankowymi i posiadanymi przez Grupę Kapitałową papierami wartościowymi (82% z nich stanowią papiery emitowane przez Skarb Państwa lub NBP).

Wykres 2.1

PAPIERY WARTOŚCIOWE GRUPA PKO BP SA

W 2008 roku największy udział w strukturze ekspozycji Grupy Kapitałowej Banku (ponad 67%) stanowiły ekspozycje detaliczne oraz ekspozycje wobec przedsiębiorców. Udział pozostałych klas ekspozycji nie przekracza 9,1% (tabela 2.3).

Tabela 2.3

Klasa ekspozycji*	Grupa PKO BP SA 2008	
	Łączna kwota ekspozycji**	Średnia kwota ekspozycji**
Detaliczne	70 636	65 749
Przedsiębiorstwa	41 649	37 461
Zabezpieczenie na nieruchomościach	13 006	10 166
Instytucje (banki)	8 766	8 349
Przeterminowane	955	1 751
Samorządy terytorialne i władze lokalne	2 757	3 057
Nadzorcze kategorie wysokiego ryzyka	73	140
Rządy i banki centralne	15 082	14 038
Inne ekspozycje	12 756	10 316
Pozostałe***	21	827
Razem	165 700	151 854

* Zgodnie z § 20 załącznika nr 4 do uchwały nr 1/2007 KNB.

** Wartość ekspozycji bilansowych oraz udzielonych zobowiązań pozabilansowych (bez uwzględnienia wagi ryzyka produktu) nieuwzględniająca technik ograniczania ryzyka kredytowego. Średnia kwota ekspozycji została obliczona jako średnia arytmetyczna wartości ekspozycji z poszczególnych kwartałów 2008 r.

*** Obejmuje: organy administracji i podmioty nieprowadzące działalności gospodarczej, ekspozycje krótkoterminowe, ekspozycje z tytułu uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania.

Znaczącą część ekspozycji Grupy Kapitałowej (ponad 70%) stanowią ekspozycje o pierwotnym okresie zapadalności przekraczającym 1 rok, a w przypadku ponad 50% ekspozycji z określonym terminem zapadalności pierwotny termin zapadalności przekracza 5 lat (tabela 2.4).

Tabela 2.4

STRUKTURA EKSPOZYCJI* WEDŁUG PIERWOTNYCH OKRESÓW ZAPADALNOŚCI

Grupa PKO BP SA
2008

Klasa ekspozycji	PKO BP, KREDOBANK i BFL						Pozostałe spółki Grupy	Korekty i wyłączenia	Razem
	0 - 1 miesiąc	1 - 3 miesiące	3 - 12 miesięcy	1 - 5 lat	powyżej 5 lat	Inne***			
Detaliczne	20	10	9 320	12 510	39 231	-328	9	0	60 772
Przedsiębiorstwa	4	59	10 349	10 084	13 594	-147	35	-1 360	32 618
Zabezpieczenie na nieruchomościach	1	3	180	628	12 138	-76	0	-8	12 865
Instytucje (banki)	3 653	62	104	2 620	2 934	122	230	-833	8 892
Przeterminowane	28	12	749	1 035	1 126	-2 014	0	0	937
Samorządy terytorialne i władze lokalne	5	0	41	673	1 882	-16	0	0	2 585
Nadzorcze kategorie wysokiego ryzyka	0	0	0	0	0	210	0	-138	73
Rządy i banki centralne	939	199	2 445	3 904	3 660	3 636	222	0	15 006
Inne ekspozycje	2 337	4	375	344	160	8 801	1 088	-457	12 653
Pozostałe**	0	0	0	1	0	0	20	0	21
Razem	6 988	349	23 564	31 798	74 725	10 188	1 605	-2 795	146 422

* Wartość ekspozycji bilansowych i ekwiwalentu bilansowego zobowiązań i transakcji pozabilansowych nieuwzględniająca technik ograniczania ryzyka kredytowego.

** Obejmuje: organy administracji i podmioty nieprowadzące działalności gospodarczej, ekspozycje z tytułu uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania.

*** Obejmuje pozycje nie posiadające określonego terminu zapadalności (np. środki trwałe, akcje, odpisy z tytułu utraty wartości ekspozycji kredytowych).

UTRATA WARTOŚCI EKSPOZYCJI KREDYTOWYCH

Grupa Kapitałowa dokonuje okresowego przeglądu ekspozycji kredytowych w celu zidentyfikowania ekspozycji kredytowych zagrożonych utratą wartości, pomiaru utraty wartości ekspozycji kredytowych oraz utworzenia odpisów lub rezerw. Na proces ustalania odpisów i rezerw składają się następujące etapy:

- rozpoznanie przesłanek utraty wartości i zdarzeń istotnych z punktu widzenia rozpoznania tych przesłanek,
- rejestrowanie w systemach informatycznych Banku zdarzeń istotnych z punktu widzenia rozpoznania przesłanek utraty wartości ekspozycji kredytowych,
- ustalenie metody pomiaru utraty wartości,
- dokonanie pomiaru utraty wartości i ustalenie odpisu lub rezerwy,
- weryfikacja i agregacja wyników pomiaru utraty wartości,
- ewidencja wyników pomiaru utraty wartości.

Metoda ustalania wysokości odpisów uzależniona jest od rodzaju rozpoznanych przesłanek utraty wartości oraz indywidualnego znaczenia ekspozycji kredytowej. Zdarzeniami uznawanymi za przesłanki indywidualnej utraty wartości są w szczególności:

- przeterminowanie kredytu o co najmniej 3 miesiące,
- znaczące pogorszenie ratingu wewnętrznego klienta.

Przy określaniu okresu przeterminowania kredytu uwzględniane są kwoty niespłaconych w terminie odsetek lub rat kapitałowych. Zadłużenia przeterminowane w kwocie nieprzekraczającej 10 złotych uznawane są za nieistotne przy rozpoznawaniu przesłanki utraty wartości.

W Grupie Kapitałowej stosowane są trzy metody oszacowania utraty wartości:

- metoda zindywidualizowana, stosowana dla kredytów indywidualnie znaczących, spełniających przesłankę indywidualnej utraty wartości lub restrukturyzowanych,
- metoda portfelowa, stosowana dla kredytów nieznaczących indywidualnie, dla których stwierdzono przesłankę indywidualnej utraty wartości,
- metoda grupowa (IBNR), stosowana dla kredytów, w odniesieniu do których nie zidentyfikowano przesłanek indywidualnej utraty wartości, ale stwierdzono przesłanki wskazujące na możliwość wystąpienia poniesionych ale nie rozpoznanych strat.

Odpis z tytułu utraty wartości bilansowej ekspozycji kredytowej jest różnicą pomiędzy wartością bilansową ekspozycji, a wartością bieżącą oczekiwanych, przyszłych przepływów pieniężnych z tej ekspozycji:

- przy ustalaniu odpisu metodą zindywidualizowaną oczekiwane przyszłe przepływy pieniężne szacuje się dla każdej ekspozycji kredytowej indywidualnie, z uwzględnieniem możliwych scenariuszy dotyczących realizacji umowy, ważonych prawdopodobieństwem ich realizacji,
- odpis z tytułu utraty wartości dla ekspozycji kredytowych objętych metodą portfelową lub metodą grupową równy jest różnicy pomiędzy wartością bilansową tych ekspozycji, a wartością bieżącą oczekiwanych, przyszłych przepływów pieniężnych, oszacowaną z wykorzystaniem metod statystycznych, na podstawie historycznych obserwacji ekspozycji z homogenicznych portfeli.

Przy ustalaniu rezerwy na pozabilansowe ekspozycje kredytowe Grupa:

- w odniesieniu do ekspozycji kredytowych indywidualnie znaczących spełniających przesłanki indywidualnej utraty wartości lub dotyczące dłużników, których inne ekspozycje takie

przesłanki spełniają – wykorzystuje metodę zindywidualizowaną,

- w odniesieniu do pozostałych ekspozycji indywidualnie znaczących przyjęto, iż wynik z tytułu odpisów jest zbliżony do wyniku z tytułu rezerw celowych – Bank stosował na 31 grudnia 2008 kwoty rezerw na zobowiązania pozabilansowe ustalone zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Finansów w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków, skorygowane o różnice pomiędzy kwotami tychże rezerw a kwotami rezerw ustalonych zgodnie z metodologią MSR 37, w odniesieniu do ekspozycji podlegających ocenie zindywidualizowanej.

Rezerwę na pozabilansową ekspozycję kredytową objętą metodą zindywidualizowaną, ustala się jako różnicę pomiędzy oczekiwaną wartością ekspozycji bilansowej, która powstanie z udzielonego zobowiązania pozabilansowego (od daty, na którą dokonywana jest ocena, do daty wystąpienia zadłużenia przeterminowanego uznawanego za przesłankę indywidualnej utraty wartości), a wartością bieżącą oczekiwanych przyszłych przepływów pieniężnych uzyskanych z ekspozycji bilansowej powstałej z udzielonego zobowiązania, przekraczającą aktualną wartość ekspozycji bilansowej.

Strukturę portfela kredytowego oraz utworzonych odpisów z tytułu utraty wartości ekspozycji kredytowych Grupy Kapitałowej prezentuje tabela 2.5. W 2008 roku wartość kredytów brutto udzielonych przez Grupę Kapitałową ocenianych metodą zindywidualizowaną wzrosła o 898 mln złotych, zaś portfelową o 595 mln złotych.

Wzrost wartości kredytów ocenianych metodą zindywidualizowaną w 2008 roku wynikał głównie z zakwalifikowania do oceny tą metodą kredytów gospodarczych klientów instytucjonalnych, których sytuacja ekonomiczno-finansowa uległa pogorszeniu w wyniku ujemnej wyceny transakcji opcyjnych.

Wzrost wartości kredytów ocenianych metodą portfelową w 2008 roku wynikał głównie z zakwalifikowania do oceny tą metodą kredytów konsumpcyjnych i kredytów mieszkaniowych klientów indywidualnych w wyniku zmiany ich struktury przeterminowania.

W 2008 roku wzrost portfela kredytów, dla których stwierdzono przesłanki utraty wartości (metoda zindywidualizowana i portfelowa) był wyższy niż dynamika wzrostu całego portfela kredytowego, w wyniku czego udział tych kredytów w portfelu wzrósł z 3,9% na koniec 2007 roku do 4,4% na koniec 2008 roku.

Tabela 2.5

KREDYTY I POŻYCZKI UDZIELONE KLIENTOM*

	Grupa PKO BP SA	
	2008	2007
Kredyty i pożyczki brutto	104 026	78 833
metoda zindywidualizowana	2 310	1 412
metoda portfelowa	2 253	1 658
metoda grupowa (IBNR)	99 463	75 763
Odpisy	-2 918	-2 416
metoda zindywidualizowana	-766	-542
metoda portfelowa	-1 426	-1 391
metoda grupowa (IBNR)	-726	-483
Kredyty i pożyczki netto (brutto-odpis)	101 108	76 417

* Obejmują także należności z tytułu leasingu finansowego.

Na wysokość odpisów aktualizujących Grupy Kapitałowej w 2008 roku miały wpływ umorzenia kredytów i pożyczek w ciężar odpisów na łączną kwotę 474 mln złotych, przy obciążeniu odpisem wyniku finansowego w kwocie 1,02 mld złotych (tabela 2.6).

Tabela 2.6

ODPISY AKTUALIZUJĄCE Z TYTUŁU UTRATY WARTOŚCI

	Grupa PKO BP SA						
	Stan odpisów		Zmiana w 2008	Umorzenia w ciężar odpisów	Dotworzenie odpisów	Różnice kursowe	Inne
	2008	2007					
Kredyty i pożyczki	2 901	2 376	525	-474	1 018	-52	33
kredyty konsumpcyjne	716	654	61	-358	423	-4	0
kredyty mieszkaniowe	536	494	42	-49	100	-9	0
kredyty gospodarcze	1 622	1 228	394	-67	495	-40	5
należności od banków	28	0	28	0	0	0	28
Należności z tyt. leasingu finansowego	45	40	5	0	5	0	0
Instrumenty finansowe	30	92	-62	-3	-58	-1	0
Pozostałe	313	157	156	-1	166	-3	-6
Razem	3 289	2 665	625	-477	1 130	-56	27

Na wzrost stanu odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości w 2008 roku w wysokości 156 mln złotych w pozycji „Pozostałe” w największym stopniu wpłynęły utworzenia odpisów na wartości niematerialne w kwocie 76 mln złotych.

Tabela 2.7

	Grupa PKO BP SA	
	2008	2007
EKSPozyCJE Z ROZPOZNANĄ UTRATĄ WARTOŚCI I ODPISY		
Ekspozycje z rozpoznaną utratą wartości	3 927	2 584
należności od banków	28	0
kredyty i pożyczki udzielone klientom*	3 820	2 512
dłużne papiery wartościowe (DDS)	22	35
inne aktywa finansowe	56	37
Odpisy z tytułu utraty wartości**	-3 021	-2 471
należności od banków	-28	0
kredyty i pożyczki udzielone klientom*	-2 918	-2 416
dłużne papiery wartościowe (DDS)	-20	-19
inne aktywa finansowe	-55	-37

* Obejmują także należności z tytułu leasingu finansowego.

** Dotyczą ekspozycji z rozpoznaną utratą wartości. W przypadku kredytów i pożyczek, dla których stosowano metodę IBNR, odpisy dotyczą także ekspozycji bez rozpoznanej utraty wartości.

NARZĘDZIA ZARZĄDZANIA RYZYKIEM

Do podstawowych narzędzi zarządzania ryzykiem kredytowym stosowanych w Banku należą:

- reguły określania dostępności do kredytowania, w tym punkty odjęcia – minimalna liczba punktów przyznawanych w wyniku oceny wiarygodności z wykorzystaniem systemu scoringowego (dla klienta indywidualnego) bądź klasa ratingu klienta oraz klasa ratingu łącznego (dla klienta instytucjonalnego), od których można dokonać z klientem transakcji kredytowej,
- minimalne warunki transakcji określone dla danego typu transakcji (np. minimalna wartość LtV, maksymalna kwota kredytu, wymagane zabezpieczenie),
- minimalne marże kredytowe – marże na ryzyko kredytowe związane z dokonaniem przez Bank określonej transakcji kredytowej z danym klientem instytucjonalnym, przy czym oferowane klientowi oprocentowanie nie może być niższe od stawki referencyjnej powiększonej o marżę na ryzyko kredytowe,
- limity koncentracji – limity określone w § 71 ust. 1 ustawy – Prawo Bankowe, limity branżowe i na finansowanie nieruchomości,
- limity kompetencyjne – określają maksymalny poziom uprawnień do podejmowania decyzji kredytowych wobec klientów Banku, limity zależą przede wszystkim od kwoty zaangażowania kredytowego Banku w stosunku do klienta (lub grupy klientów powiązanych) i okresu transakcji kredytowej; wysokość limitów kompetencyjnych zależy od poziomu podejmowania decyzji kredytowej (w strukturze organizacyjnej Banku).

KONCENTRACJA RYZYKA

Bank monitoruje ryzyko koncentracji kredytowej w odniesieniu do:

- zaangażowań wobec pojedynczych klientów oraz grup powiązanych klientów,
- zaangażowań wobec grup klientów lub portfeli kredytowych narażonych na jeden czynnik ryzyka.

W szczególności Bank monitoruje portfele kredytowe w ujęciu:

- regionów geograficznych,
- waluty kredytu,
- branż gospodarczych,
- kredytów zabezpieczonych nieruchomościami.

Ryzyko koncentracji zaangażowań wobec pojedynczych klientów oraz grup powiązanych klientów monitorowane jest zgodnie z § 71 ustawy – Prawo bankowe – w odniesieniu do:

- limitu koncentracji zaangażowań (łączna kwota jednostkowego zaangażowania nie może przekraczać 25% funduszy własnych Banku w przypadku podmiotów niepowiązanych z Bankiem oraz 20% funduszy własnych w przypadku podmiotów powiązanych z Bankiem),
- limitu dużych zaangażowań (suma pojedynczych zaangażowań przekraczających 10% funduszy własnych Banku nie może przekroczyć progu 800% funduszy własnych Banku).

Na dzień 31.12.2008 roku poziom ryzyka koncentracji Banku wobec pojedynczych zaangażowań był niewielki – największe zaangażowanie wobec pojedynczego podmiotu wyniosło 8,4% skonsolidowanych funduszy własnych.

Tabela 2.8

Lp.	ZAANGAŻOWANIE WOBEC 10 NAJWIĘKSZYCH KLIENTÓW*			
	Grupa PKO BP SA			
	2008		2007	
	wartość	%	wartość	%
1	1 077	8,4%	918	9,2%
2	938	7,3%	867	8,7%
3	915	7,1%	830	8,3%
4	697	5,4%	699	7,0%
5	607	4,7%	577	5,8%
6	603	4,7%	543	5,4%
7	565	4,4%	522	5,2%
8	500	3,9%	452	4,5%
9	471	3,7%	447	4,5%
10	344	2,7%	427	4,3%
Razem	6 717	52,1%	6 282	62,9%

* Zaangażowanie łączne wobec klientów niebankowych (bilansowe i pozabilansowe) będące podstawą do porównania z limitem koncentracji zaangażowań.

Największa koncentracja zaangażowania Grupy Kapitałowej PKO BP SA w grupę podmiotów powiązanych wyniosła na koniec 2008 roku 12,3% skonsolidowanych funduszy własnych i jest

konsekwencją konsolidacji spółek sektora energetycznego.

Tabela 2.9

ZAANGAŻOWANIE WOBEC 5 NAJWIĘKSZYCH GRUP KAPITAŁOWYCH*

Grupa PKO BP SA				
Lp.	2008		2007	
	wartość	%	wartość	%
1	1 591	12,3%	1 743	17,5%
2	1 403	10,9%	1 426	14,3%
3	1 319	10,2%	1 117	11,2%
4	1 287	10,0%	1 058	10,6%
5	823	6,4%	787	7,9%
Razem	6 422	49,8%	6 132	61,4%

* Zaangażowanie łączne wobec klientów niebankowych (bilansowe i pozabilansowe) będące podstawą do porównania z limitem koncentracji zaangażowań.

Suma dużych zaangażowań Grupy Kapitałowej wyniosła na koniec 2008 roku 43,5%

Tabela 2.10

STRUKTURA GEOGRAFICZNA EKSPOZYCJI*

Grupa PKO BP SA
2008

Kraj/region	Nr klasy ekspozycji**										Razem
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	Pozostałe***	
Polska, w tym:	60 142	33 352	12 181	5 737	914	2 585	210	14 608	11 677	0	141 405
zachodniopomorski	4 136	2 244	1 025	0	306	152	0	7	13	0	7 883
wielkopolski	6 194	3 005	1 536	0	136	241	0	0	4	0	11 117
warmińsko-mazurski	2 131	815	682	0	91	99	0	68	3	0	3 890
śląsko-opolski	8 760	2 912	1 427	0	306	259	0	8	21	0	13 692
pomorski	3 582	3 230	797	0	125	110	0	1	8	0	7 853
podlaski	1 972	1 114	126	0	22	103	0	18	2	0	3 357
mazowiecki	9 132	9 269	944	0	263	338	0	267	22	0	20 235
małopolsko-świętokrzyski	5 176	2 960	1 431	0	172	442	0	151	8	0	10 340
łódzki	3 596	1 909	933	0	141	365	0	8	3	0	6 954
lubelsko-podkarpacki	3 982	1 370	1 427	0	123	216	0	14	36	0	7 168
kujawsko-pomorski	2 892	1 355	702	0	113	121	0	180	21	0	5 385
dolnośląski	4 896	1 973	1 154	0	107	155	0	3	7	0	8 295
inne****	3 693	1 196	-3	5 736	-993	-15	210	13 882	11 529	0	35 236
Wielka Brytania	46	0	6	719	0	0	0	88	0	0	859
Ukraina	556	526	683	835	22	0	0	64	238	1	2 925
Francja	1	0	0	585	0	0	0	0	0	0	586
Niemcy	6	0	1	405	0	0	0	0	0	0	411
Austria	0	0	1	262	0	0	0	0	0	0	263
USA	2	0	0	234	0	0	0	0	0	0	236
Holandia	1	0	0	217	0	0	0	0	0	0	219
Dania	0	0	0	198	0	0	0	0	0	0	198
Łotwa	0	0	0	95	0	0	0	0	0	0	95
Belgia	0	0	0	77	0	0	0	0	0	0	77
Pozostałe	8	66	0	133	1	0	0	24	106	0	338
Razem (PKO BP, KREDOBANK, BFL)	60 763	33 944	12 873	9 496	937	2 585	210	14 783	12 021	1	147 612
Pozostałe spółki	9	35	0	230	0	0	0	222	1 088	20	1 605
Korekty i wyłączenia	0	-1 360	-8	-833	0	0	-138	0	-457	0	-2 795
Razem	60 772	32 618	12 865	8 892	937	2 585	73	15 006	12 653	21	146 422

* Wartość ekspozycji bilansowych i ekwiwalentu bilansowego zobowiązań i transakcji pozabilansowych nieuwzględniająca technik ograniczania ryzyka kredytowego.

** A - ekspozycje detaliczne,
B - ekspozycje wobec przedsiębiorców,
C - ekspozycje zabezpieczone na nieruchomościach,
D - ekspozycje wobec instytucji,
E - ekspozycje przeterminowane,
F - ekspozycje wobec samorządów terytorialnych i władz lokalnych,
G - ekspozycje należące do nadzorczych kategorii wysokiego ryzyka,
H - ekspozycje wobec rządów i banków centralnych,
I - inne ekspozycje.

*** Obejmuje: ekspozycje wobec organów administracji i podmiotów nieprowadzących działalności gospodarczej oraz ekspozycje z tytułu jednostek uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania.

**** W tym odpisy z tytułu utraty wartości.

Ryzyko koncentracji kredytowej monitorowane jest również w stosunku do branż gospodarczych wyznaczanych na podstawie klasyfikacji PKD działalności prowadzonej przez klientów instytucjonalnych. W przypadku branż o wyższym poziomie ryzyka Bank stosuje limity ograniczające skalę zaangażowania Banku wobec tych branż.

Na dzień 31.12.2008 roku nie występował istotny poziom koncentracji kredytowej wobec grup branż (tabela 2.11).

Tabela 2.11
STRUKTURA BRANŻOWA EKSPOZYCJI*

Rodzaj klienta/branża	Nr klasy ekspozycji**										Razem	
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	Pozostałe***		
Klienci instytucjonalni, w tym:	9 116	27 718	1 082	0	1 319	2 601	0	0	0	640	1	42 476
D Przetwórstwo przemysłowe	1 566	9 452	216	0	480	2	0	0	1	0	0	11 718
G Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego	2 601	4 383	301	0	335	0	0	0	0	1	0	7 620
L Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe, społeczne i powszechne ubezpieczenie zdrowotne	1	0	0	0	2	2 568	0	0	0	0	0	2 572
K Obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej	840	4 706	138	0	52	0	0	0	0	0	0	5 736
F Budownictwo	885	1 985	108	0	87	0	0	0	0	0	0	3 065
E Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	44	1 480	6	0	12	1	0	0	0	0	0	1 542
Pozostałe zaangażowanie	3 180	5 712	314	0	350	30	0	0	637	0	0	10 224
Banki	0	0	0	9 496	0	0	0	0	0	0	0	9 496
Rządy	0	0	0	0	0	0	0	14 711	0	0	0	14 711
Osoby fizyczne	50 333	4 614	11 867	0	1 506	0	0	0	40	0	0	68 359
Inne****	1 314	1 611	-76	0	-1 888	-16	210	73	11 342	0	0	12 570
Razem (PKO BP, KREDOBANK, BFL)	60 763	33 944	12 873	9 496	937	2 585	210	14 783	12 021	1	1	147 612
Pozostałe spółki	9	35	0	230	0	0	0	222	1 088	0	20	1 605
Korekty i wyłączenia	0	-1 360	-8	-833	0	0	-138	0	-457	0	0	-2 795
Razem	60 772	32 618	12 865	8 892	937	2 585	73	15 006	12 653	21	21	146 422

* Wartość ekspozycji bilansowych i ekwiwalentu bilansowego zobowiązań i transakcji pozabilansowych nieuwzględniająca technik ograniczania ryzyka kredytowego.

** A - ekspozycje detaliczne,
B - ekspozycje wobec przedsiębiorców,
C - ekspozycje zabezpieczone na nieruchomościach,
D - ekspozycje wobec instytucji,
E - ekspozycje przeterminowane,
F - ekspozycje wobec samorządów terytorialnych i władz lokalnych,
G - ekspozycje należące do nadzorczych kategorii wysokiego ryzyka,
H - ekspozycje wobec rządów i banków centralnych,
I - inne ekspozycje.

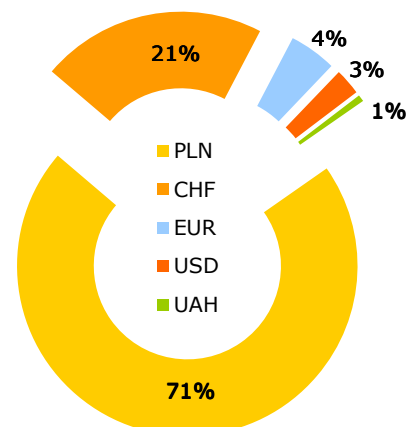
*** Obejmuje: ekspozycje wobec organów administracji i podmiotów nieprowadzących działalności gospodarczej oraz ekspozycje z tytułu jednostek uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania.

**** W tym odpisy z tytułu utraty wartości.

Poziom ryzyka koncentracji kredytowej w walutach obcych jest umiarkowany. W 2008 roku nastąpił wzrost udziału kredytów denominowanych w walutach obcych w łącznym portfelu kredytowym do poziomu 29% (głównie w efekcie wpływu wzrostu kursu walutowego na wzrost złotej wartości kredytów denominowanych w walutach obcych).

Wykres 2.2

STRUKTURA WALUTOWA PORTFELA KREDYTOWEGO GRUPA PKO BP SA

Ze względu na szczególny profil ryzyka kredytowego związanego z kredytami na finansowanie nieruchomości dla klientów indywidualnych, Bank ustala na ten portfel limity uwzględniające m. in.: sektor gospodarki, grupę podmiotów, rodzaj transakcji kredytowej, długość okresu umowy, walutę transakcji kredytowej oraz przyjęte zabezpieczenia.

RAPORTOWANIE RYZYKA

W Banku sporządzane są miesięczne i kwartalne raporty nt. ryzyka kredytowego, którego odbiorcami są KZAP, KKB, Zarząd Banku i Rada Nadzorcza Banku. Raporty zawierają informację o historycznej wysokości ryzyka kredytowego oraz o prognozie poziomu ryzyka kredytowego. Poza informacją dla Banku, raporty zawierają również informację o poziomie ryzyka kredytowego dwóch spółek zależnych Grupy Kapitałowej – KREDOBANK SA i BFL SA, w których występuje istotny poziom ryzyka kredytowego.

INSTYTUCJE FINANSOWE I INSTRUMENTY POCHODNE

Instrumenty pochodne stosowane w Banku

W ramach swojej działalności Bank wykorzystuje różnego typu pochodne instrumenty finansowe służące do celów zarządzania ryzykiem związanym z prowadzoną działalnością. Podstawowymi rodzajami ryzyka związanymi z instrumentami pochodnymi są ryzyko rynkowe i ryzyko kredytowe. Bank zawiera transakcje dotyczące instrumentów pochodnych głównie z innymi bankami.

Większość instrumentów pochodnych stosowanych przez Bank do celów zarządzania ryzykiem oraz oferowanych klientom stanowią: IRS, FRA, FX Swap, CIR, FX Forward, opcje walutowe (tabela 2.12).

Tabela 2.12

	POCHODNE INSTRUMENTY FINANSOWE*			
	Grupa PKO BP SA			
	2008			
	Wartość nominalna		Wartość godziwa	
	Zakup	Sprzedaż	Ujemna	Dodatnia
Transakcje walutowe (rynek pozagiełdowy)	35 340	37 799	3 471	857
Swap walutowy	7 001	7 323	359	22
Forward walutowy	3 012	2 949	136	204
Opcje	8 914	8 817	585	574
Cross Currency IRS	16 414	18 709	2 391	56
Transakcje stopy procentowej	175 079	175 189	2 679	2 728
Swap na stopę procentową (IRS)	141 439	141 439	2 554	2 599
Forward Rate Agreement (FRA)	33 640	33 750	124	129
Kredytowe transakcje pochodne	207	0	0	12
Inne (w tym na indeks giełdowy)	12	1	0,1	1
Razem instrumenty pochodne	210 639	212 989	6 150	3 598

*Wartości nominalne instrumentów bazowych i wartość godziwa pochodnych instrumentów finansowych.

Instrument pochodny staje się aktywem, jeśli jego wartość godziwa jest dodatnia, a zobowiązaniem w przypadku, gdy jego wartość godziwa jest ujemna.

Wartość godziwą instrumentów finansowych znajdujących się w obrocie na rynku stanowi cena rynkowa. W pozostałych przypadkach jest to wartość godziwa określona na podstawie modelu wyceny, do którego dane pobrano z aktywnego rynku. Wykorzystywane techniki bazują między innymi na modelach zdyskontowanych przepływów pieniężnych, modelach opcji oraz krzywych dochodowości.

Do celów oszacowania wymogów kapitałowych dla instrumentach pochodnych (ryzyko kredytowe oraz ryzyko kredytowe kontrahenta) Bank stosuje metodę wyceny rynkowej.

W Banku występują wbudowane instrumenty pochodne, które stanowią składniki zawartych umów zarówno o charakterze finansowym, jak i niefinansowym, a całość lub część przepływów pieniężnych związanych z takimi umowami zmienia się w sposób podobny do tego, jaki powodowałby samodzielny instrument pochodny.

Umowy posiadające wbudowane instrumenty pochodne są przez Bank monitorowane oraz podlegają okresowej wycenie.

Instrumenty pochodne podlegające wydzieleniu z umów zasadniczych i osobnemu ujęciu w księgach rachunkowych wyceniane są według wartości godziwej. Wycena prezentowana jest w bilansie w pozycji „Pochodne instrumenty finansowe”. Zmiany w wycenie do wartości godziwej instrumentów pochodnych odnoszone są do rachunku zysków i strat do pozycji „Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej”.

Skala działalności Grupy Kapitałowej w zakresie wbudowanych instrumentów pochodnych w 2008 roku była niewielka.

Polityka ustalania limitów kredytowych i zabezpieczenia instrumentów pochodnych

W celu ograniczenia ryzyka kredytowego transakcji pochodnych Bank zawiera umowy ramowe, mające na celu zabezpieczenie roszczeń Banku wobec kontrahentów, wynikających z transakcji pochodnych przez kompensację wymagalnych zobowiązań stron (redukcja ryzyka rozliczeniowego) oraz niewymagalnych zobowiązań stron (redukcja ryzyka przedrozliczeniowego).

Umowy ramowe zawierane są z kontrahentami zagranicznymi zgodnie ze standardami wypracowanymi przez ISDA (International Swaps and Derivatives Association) oraz ISMA (International Securities Market Association), a z kontrahentami krajowymi zgodnie ze standardami wypracowanymi przez ZBP (Związek Banków Polskich). Umowy ramowe mające za przedmiot transakcje dłużnymi papierami wartościowymi z krajowymi instytucjami finansowymi, zawierane są w oparciu o wewnętrzny standard Banku. W celu ograniczenia ryzyka kredytowego, w przypadkach planowanego rozszerzenia skali operacji z instytucją finansową na podstawie umowy ramowej, strony zawierają umowę zabezpieczającą CSA (Credit Support Annex).

Na podstawie umowy zabezpieczającej każda ze stron, po spełnieniu przesłanek określonych w tej umowie, zobowiązuje się do ustanowienia stosownego zabezpieczenia wraz z prawem do jego potrącenia.

W Banku wypracowano standard podpisywania umów ramowych ISDA, który określa tryb postępowania podczas negocjacji oraz w trakcie podpisywania i administrowania umowami ramowymi oraz umowami zabezpieczającymi, zawieranymi z krajowymi bankami i instytucjami finansowymi oraz umowami ramowymi i załącznikami wsparcia kredytowego zawieranymi z bankami zagranicznymi i instytucjami kredytowymi.

Zawierane przez Bank umowy ISMA i CSA zawierają zapisy określające dopuszczalną różnicę pomiędzy ekspozycją kredytową a wartością zabezpieczenia.

Umowy CSA, będące aneksami do umów ISDA, dopuszczają dwie formy zabezpieczenia: gotówkowe oraz w postaci papierów wartościowych.

Na koniec 2008 roku Bank posiadał podpisanych 23 umów ramowych z bankami krajowymi (dodatkowo została podpisana umowa ze Skarbem Państwa) i 31 z bankami zagranicznymi i instytucjami kredytowymi. Dodatkowo Bank jest stroną 17 umów CSA umożliwiających zabezpieczenie ekspozycji z tytułu instrumentów pochodnych i 2 umów ISMA dających możliwość kompensacji zobowiązań wynikających z transakcji REPO i BSB/SBB. Stopień pokrycia wartości nominalnej transakcji na instrumentach pochodnych Umowami Ramowymi i Umowami Zabezpieczającymi/CSA wynosił odpowiednio 99,6% oraz 38,9%.

Bank wymaga od kontrahenta ustanowienia dodatkowego zabezpieczenia np. w postaci blokady na rachunku papierów wartościowych w przypadku gdy planowana wielkość współpracy z kontrahentem przekracza wysokość przyznanego mu limitu. Zabezpieczone pozostają również transakcje objęte umową CSA, w przypadku gdy wielkość ekspozycji przekracza określoną w umowie wartość progową.

Zawarcie umowy ramowej z kontrahentem stanowi podstawę weryfikacji wysokości wewnętrznego limitu na kontrahenta oraz długości okresów zaangażowań Banku w terminowe transakcje finansowe lub operacje sprzedaży papierów wartościowych ze zobowiązaniem do ich odkupu. Limit na klienta ustalany jest w oparciu o wewnętrzną ocenę (rating wewnętrzny), a także w oparciu o wielkość funduszy własnych Banku i klienta.

W przypadku dokonywania transakcji kredytowych z instytucjami finansowymi mającymi siedzibę za granicą Rzeczypospolitej Polskiej stosuje się międzynarodowe standardy umów kredytowych Loan Market Association.

Zabezpieczenie transakcji zawieranych na rynku międzybankowym odbywa się w ramach umów CSA. Podpisane przez Bank umowy ustalają dla każdego kontrahenta z osobna stałą wartość dopuszczalnej niezabezpieczonej ekspozycji. W umowach dotychczas zawartych przez Bank nie występują

zapisy, które nakładałyby konieczność zapewnienia dodatkowego zabezpieczenia w przypadku obniżenia ratingu jednej ze stron.

Dodatnia wartość godziwa brutto kontraktów zawartych z instytucjami finansowymi na koniec 2008 roku wyniosła 2,9 mld złotych. Wartość tę obliczono sumując dodatnie rynkowe wartości dla wszystkich trwających transakcji. Wartość netto ekspozycji kredytowej po uwzględnieniu saldowania transakcji dla kontrahentów posiadających umowy ramowe wyniosła ok. 322 mln złotych. Korzyści z saldowania wyniosły więc ok. 2,5 mld złotych (nie zostały one uwzględnione przy wyliczaniu wymogów kapitałowych z tytułu ryzyka kredytowego, o czym jest mowa w rozdziale nr 4 „Wymogi kapitałowe (filar I)”). Wartość przyjętego od kontrahentów zabezpieczenia w ramach umów CSA i Umów Zabezpieczających wyniosła 57,8 mln złotych.

Na dzień 31.12.2008 roku Bank nie posiadał żadnych kredytowych transakcji pochodnych zawartych na zlecenie klientów lub w celach spekulacyjnych (zgodnie z wewnętrznymi przepisami Bank może zawierać kredytowe transakcje pochodne tylko w celu zabezpieczenia własnego portfela lokat i obligacji).

W przypadku wystąpienia sytuacji, w której klient/kontrahent nie wywiązałby się ze swojego zobowiązania z tytułu rozliczenia takiego instrumentu, kwota rozliczenia byłaby zaewidencjonowana jako należność, wyceniana w wartości nominalnej skorygowanej o należne odsetki oraz pomniejszona odpowiednio o kwotę utworzonych odpisów z tytułu utraty jej wartości.

Na dzień 31 grudnia 2008 r. Bank rozpoznał korektę z tytułu wyceny kredytowej w wycenie pochodnych instrumentów finansowych zawartych z niefinansowymi podmiotami gospodarczymi w oparciu o przeprowadzoną analizę odzyskiwalności ekspozycji. W korekcie Bank uwzględnił wartość rynkową ryzyka kredytowego z punktu widzenia Banku. Analizą zostały objęte wszystkie istotne ekspozycje z tytułu dodatkowo dla Banku wyceny pochodnych instrumentów finansowych zawartych z niefinansowymi podmiotami gospodarczymi. W szczególności w korekcie uwzględniono ryzyko niewykonania umów zawartych z kontrahentem, w oparciu o m.in. analizę sytuacji ekonomiczno-finansowej podmiotów, prawdopodobieństwo spłat poszczególnych kontraktów, jak również wartość odzyskiwalną zabezpieczeń.

Jakość kredytowa kontrahentów

Znaczna część instytucji finansowych, z którymi Bank zawiera transakcje na rynku międzybankowym, posiada wysoki poziom ratingów zewnętrznych – A lub AA (tabela 2.13).

Tabela 2.13

JAKOŚĆ ZAANGAŻOWAŃ
WOBEC INSTYTUCJI
FINANSOWYCH*

Rating	Bank PKO BP SA
	2008
AAA	0%
AA	11%
A	65%
BBB	4%
B	0%
Brak ratingu	20%
Razem	100%

* Zaangażowanie wobec instytucji spoza Grupy Kapitałowej.

Powyższe zestawienie bazuje na ratingach zewnętrznych przyznanych przez agencje Moody's, Standard&Poor's i Fitch zmapowanych na jednolitą skalę ratingową.

Kredytowe instrumenty pochodne

W celu ograniczenia ryzyka kredytowego Bank zawiera umowy o kredytowy instrument pochodny lub inne umowy, na podstawie których następuje przeniesienie całości lub części ryzyka związanego z wierzycelnościami Banku.

Na koniec 2008 roku Bank posiadał zawarte kredytowe instrumenty pochodne – umowy Credit Default Swap (CDS) z dwoma kontrahentami zabezpieczające ekspozycję z tytułu posiadanych obligacji, których emitentami jest 5 podmiotów finansowych, na łączną kwotę ok. 207 mln złotych. Kontrahenci transakcji CDS posiadają wysokie ratingi wiarygodności kredytowej na poziomie AA.

Ryzyko kredytowe instytucji finansowych

PKO BP SA współpracuje na rynku hurtowym z instytucjami finansowymi, których siedziby znajdują się na terenie prawie 50 krajów. Bank, w ramach wyznaczonych limitów, może zawierać transakcje z ponad 200 kontrahentami, w tym z: bankami krajowymi i zagranicznymi, zakładami ubezpieczeń, funduszami emerytalnymi i inwestycyjnymi. Zakres zawieranych transakcji obejmuje transakcje lokacyjno-depozytowe, transakcje na papierach wartościowych, wymiany walutowej oraz transakcje pochodne.

Bank na bieżąco monitoruje sytuację finansową kontrahentów oraz ustala adekwatne do wysokości ponoszonego ryzyka limity na ekspozycję przedrozdliczeniową i rozliczeniową pojedynczych kontrahentów. Integralnym narzędziem zarządzania ryzykiem kredytowym instytucji finansowych są umowy ramowe podpisywane z kontrahentami na bazie standardów ISDA oraz ZBP. Zaangażowanie wobec instytucji finansowych na rynku hurtowym charakteryzuje wysoka jakość i niski poziom generowanego ryzyka kredytowego, potwierdzone ratingami zewnętrznymi nadawanymi przez agencje

ratingowe, jak również ratingami wewnętrznymi Banku przyznanymi kontrahentom.

ZARZĄDZANIE RYZYKIEM W SPÓŁKACH ZALEŻNYCH GRUPY

Spółki zależne Grupy Kapitałowej, w których występuje istotny poziom ryzyka kredytowego (KREDOBANK SA, BFL SA) zarządzają ryzykiem kredytowym indywidualnie, przy czym stosowane metodologie oceny i pomiaru ryzyka kredytowego dostosowane są do metodologii stosowanych w PKO BP SA, przy uwzględnieniu specyfiki działalności.

Zmiana rozwiązań stosowanych przez spółki zależne Grupy Kapitałowej jest każdorazowo uzgadniana z jednostkami odpowiedzialnymi za zarządzanie ryzykiem w Banku.

BFL SA oraz KREDOBANK SA cyklicznie dokonują pomiaru ryzyka kredytowego, a wyniki tego pomiaru przekazują do Banku.

Instrumenty pochodne w spółkach zależnych Grupy

Spółki zależne Grupy wprowadziły regulacje wewnętrzne dotyczące zarządzania ryzykiem instrumentów pochodnych – po zasięgnięciu opinii Banku i z uwzględnieniem rekomendacji kierowanych do poszczególnych spółek przez Bank. Regulacje te określają sposoby i tryb zajmowania pozycji w instrumentach pochodnych przez spółki zależne.

Pozycje zajmowane przez spółki zależne w określonych instrumentach pochodnych wyznacza się w sposób analogiczny jak pozycje zajmowane przez Bank w tych instrumentach pochodnych, z uwzględnieniem specyfiki działalności gospodarczej spółek.

KREDOBANK SA nie zawiera transakcji instrumentami pochodnymi z uwagi na zakaz wydany przez ukraiński nadzór bankowy, natomiast pozostałe spółki zależne Grupy Kapitałowej mogą zawierać transakcje instrumentami pochodnymi wyłącznie w celu zabezpieczania ryzyka wynikającego z działalności podstawowej danej spółki (portfel bankowy).

EKSPOZYCJE KAPITAŁOWE W PORTFELU BANKOWYM

Ekspozycje kapitałowe w portfelu bankowym Grupy Kapitałowej PKO BP SA ze względu na cel nabycia dzielą się na dwie grupy:

- akcje i udziały – zaangażowania wobec jednostek współzależnych i stowarzyszonych (z wyłączeniem akcji i udziałów stanowiących pomniejszenia funduszy własnych Grupy Kapitałowej) oraz wobec innych jednostek z mniejszościowym udziałem PKO BP SA i spółek zależnych Grupy Kapitałowej. Celem nabycia tych aktywów jest uzyskanie przychodów kapitałowych (dywidend) oraz zwrotu z inwestycji w wyniku sprzedaży lub umorzenia akcji i udziałów a także udział PKO BP SA w rozwoju rynku finansowego;
- jednostki uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania – obejmujące inwestycje spółki PKO TFI SA w jednostki uczestnictwa zarządzanych przez siebie nowych funduszy inwestycyjnych.

Celem nabycia tych aktywów jest zdobycie, zgodnie ze statutem PKO TFI SA, środków wymaganych do powstania funduszu.

Tabela 2.14

EKSPOZYCJE KAPITAŁOWE - PORTFEL BANKOWY

Grupa PKO BP SA

	2008		2007	
	wartość bilansowa	wartość godziwa*	wartość bilansowa	wartość godziwa*
Łącznie	162	162	170	170
Udziały w innych podmiotach	59	59	58	58
Kapitałowe papiery wartościowe	103	103	112	112
akcje w jednostkach notowanych na rynku regulowanym**	66	66	79	79
akcje w spółkach nienotowanych na rynku regulowanym	17	17	11	11
jednostki uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania	20	20	22	22

* Szacowana wartość godziwa.

** Wartość godziwa papierów notowanych na giełdzie jest równa ich wartości rynkowej.

Metody wyceny i stosowane zasady rachunkowości

Akcje i udziały w jednostkach współzależnych i stowarzyszonych wyceniane są metodą praw własności (cena nabycia skorygowana o udział w zmianie aktywów netto spółki od dnia nabycia do dnia wyceny) z uwzględnieniem odpisu z tytułu utraty wartości. Na każdy dzień bilansowy oceniane jest istnienie przesłanek, które wskazują, czy wystąpiła utrata wartości inwestycji w jednostkach stowarzyszonych i współzależnych. W przypadku istnienia takiej przesłanki dokonywane jest oszacowanie wartości użytkowej inwestycji lub wartości godziwej pomniejszonej o koszty sprzedaży, w zależności od tego, która z nich jest wyższa. Prognoza wartości użytkowej jest szacowana metodą zdyskontowanych przepływów pieniężnych przy założeniu dalszego posiadania akcji lub udziałów. Prognozy dotyczące przepływów pieniężnych są opracowane na podstawie planów finansowych jednostek obejmujących okres od 3 do 5 lat z wykorzystaniem zróżnicowanych stóp dyskontowych dostosowanych do specyfiki działalności poszczególnych jednostek.

Akcje i udziały w innych jednostkach wyceniane są:

- według wartości godziwej ustalonej w następujący sposób:
 - według wartości rynkowej dla akcji, dla których istnieje aktywny rynek,
 - jako otrzymana bieżąca oferta kupna lub w drodze wyceny przez wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny świadczący tego rodzaju usługi, dla akcji i udziałów, dla których nie istnieje aktywny rynek;
- według ceny nabycia pomniejszonej o odpis z tytułu utraty wartości dla akcji i udziałów, dla których nie ma możliwości wiarygodnego ustalenia wartości godziwej.

Skutki zmiany wartości godziwej akcji i udziałów odnosi się na kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny, z wyjątkiem odpisów z tytułu utraty wartości, które ujmowane są w rachunku zysków i strat. Pozycja dotycząca kapitału (funduszu) z aktualizacji wyceny podlega rozliczeniu do rachunku zysków i strat w momencie sprzedaży aktywa bądź wystąpienia utraty jego wartości. W przypadku wystąpienia

trwałej utraty wartości wskazanego aktywa, wcześniej ujęte zwiększenia wartości z przeszacowania do wartości godziwej pomniejszają kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny. Jeżeli kwota uprzednio ujętych zysków jest niewystarczająca na pokrycie trwałej utraty wartości, różnicę odnosi się do rachunku zysków i strat.

Odpisów z tytułu utraty wartości nie odwraca się poprzez rachunek zysków i strat w odniesieniu do akcji i udziałów w innych jednostkach tj. wszelkie późniejsze wzrosty wartości godziwej ujmują się w kapitale (funduszu) z aktualizacji wyceny.

Jednostki uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania wyceniane są według wartości godziwej ze skutkiem odnoszonym na kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny.

Dywidendy z tytułu ekspozycji kapitałowych są wykazywane w rachunku zysków i strat w momencie ustanowienia prawa jednostki do otrzymania płatności.

W 2008 roku Grupa Kapitałowa PKO BP SA wypracowała zysk ze sprzedaży i likwidacji ekspozycji kapitałowych w łącznej wysokości 6,6 mln złotych.

Na koniec 2008 roku niezrealizowana strata Grupy Kapitałowej PKO BP SA związana z przeszacowaniem ekspozycji kapitałowych wyniosła łącznie 0,7 mln złotych.

Dodatkowo w 2008 roku Grupa Kapitałowa PKO BP SA z tytułu posiadanych akcji stanowiących ekspozycje kapitałowe otrzymała dywidendę brutto w łącznej wysokości 22 mln złotych.

2.2. RYZYKO OPERACYJNE

Ryzyko operacyjne jest rozumiane jako ryzyko powstania straty wynikającej z niedostosowania lub zawodności wewnętrznych procesów, ludzi i systemów lub zdarzeń zewnętrznych.

Przepisy wewnętrzne Banku jednoznacznie określają podział kompetencji w obszarze zarządzania ryzykiem operacyjnym. Zgodnie z tymi przepisami, całokształt zagadnień związanych z zarządzaniem ryzykiem operacyjnym nadzoruje Zarząd Banku, który:

- wyznacza cele zarządzania ryzykiem operacyjnym,
- ustala politykę w zakresie ryzyka operacyjnego,
- akceptuje raporty na temat ryzyka operacyjnego.

Zarządzanie ryzykiem operacyjnym odbywa się na płaszczyźnie rozwiązań systemowych, jak i bieżącego zarządzania tym ryzykiem.

Systemowe zarządzanie ryzykiem operacyjnym polega na tworzeniu przepisów wewnętrznych oraz innych rozwiązań związanych z ryzykiem operacyjnym między innymi w zakresie:

- zasobów ludzkich,
- organizacji Banku,
- rachunkowości,
- teleinformatyki,
- bezpieczeństwa,
- procesów wewnętrznych,

- procesów obsługi klientów,
- powierzania wykonywania czynności bankowych i faktycznych podmiotom zewnętrznym.

Systemowe zarządzanie ryzykiem operacyjnym prowadzone jest w sposób scentralizowany na poziomie Centrali Banku. W każdej linii biznesowej i linii wsparcia wyznaczona została komórka odpowiedzialna za identyfikację i monitorowanie zagrożeń operacyjnych w nadzorowanych produktach lub procesach wewnętrznych oraz podejmowanie działań niezbędnych dla zapewnienia akceptowalnego poziomu ryzyka operacyjnego.

Bieżące zarządzanie ryzykiem operacyjnym polega na:

- zapobieganiu zdarzeniom operacyjnym powstającym przy realizacji produktów, w procesach wewnętrznych oraz systemach,
- podejmowaniu działań zmierzających do ograniczenia liczby i skali występujących zagrożeń (zdarzeń operacyjnych),
- likwidowaniu negatywnych skutków zdarzeń operacyjnych,
- rejestrowaniu danych o zdarzeniach operacyjnych.

Bieżące zarządzanie ryzykiem operacyjnym realizowane jest przez każdą jednostkę organizacyjną Banku.

Istotną rolę w procesie zarządzania ryzykiem operacyjnym pełni Pion Ryzyka Bankowego, który koordynuje identyfikację, pomiar, monitorowanie i raportowanie ryzyka operacyjnego w skali całej Grupy Kapitałowej PKO BP SA.

OGRANICZANIE RYZYKA OPERACYJNEGO

W celu ograniczenia ekspozycji na ryzyko operacyjne w Banku stosowane są różnego rodzaju rozwiązania takie jak:

- instrumenty kontrolne,
- instrumenty zarządzania zasobami ludzkimi (dobór kadr, podnoszenie kwalifikacji pracowników, systemy motywacyjne),
- wyznaczenie wartości progowych kluczowych wskaźników ryzyka (KRI),
- plany awaryjne,
- ubezpieczenia,
- outsourcing.

Doboru instrumentów służących do ograniczania ryzyka operacyjnego dokonuje się między innymi w zależności od:

- dostępności i adekwatności instrumentów ograniczających ryzyko,
- charakteru działalności lub procesu, w którym zidentyfikowano ryzyko operacyjne,
- istotności ryzyka,
- kosztu zastosowania instrumentu.

Dodatkowo regulacje wewnętrzne Banku przewidują obowiązek niepodejmowania zbyt ryzykownej działalności, a w przypadku, gdy działalność taka jest prowadzona – wycofania się z niej lub ograniczenia jej zakresu. Poziom ryzyka operacyjnego uznaje się za nadmierny, gdy potencjalne korzyści z prowadzenia danego rodzaju działalności są niższe od potencjalnych strat operacyjnych.

OCENA RYZYKA OPERACYJNEGO

Ocena ryzyka operacyjnego jest przeprowadzana z wykorzystaniem:

- zgromadzonych danych o zdarzeniach operacyjnych,
- wyników audytu wewnętrznego,
- wyników kontroli wewnętrznej funkcjonalnej,
- wyników samooceny ryzyka operacyjnego,
- kluczowych wskaźników ryzyka (KRI).

Bank regularnie monitoruje poziom KRI oraz zdarzenia operacyjne przekraczające kwotę progową określoną dla ryzyka operacyjnego.

RAPORTOWANIE RYZYKA

Raportowanie informacji dotyczących ryzyka operacyjnego Banku i spółek zależnych Grupy Kapitałowej prowadzone jest w cyklach półrocznych (od 2009 roku – w cyklach kwartalnych). Odbiorcami raportów są Zarząd Banku oraz Rada Nadzorcza Banku. Raporty zawierają informacje na temat:

- profilu ryzyka operacyjnego Banku wynikającego z procesu identyfikacji i oceny zagrożeń,
- wyników oceny i monitorowania ryzyka operacyjnego,
- zdarzeń operacyjnych i ich skutków finansowych,
- najważniejszych projektów i przedsięwzięć z zakresu zarządzania ryzykiem operacyjnym.

ZARZĄDZANIE RYZYKIEM W SPÓŁKACH ZALEŻNYCH GRUPY

Pozostałe spółki zależne Grupy Kapitałowej zarządzają ryzykiem operacyjnym zgodnie z zasadami zarządzania tym ryzykiem w PKO BP SA, z uwzględnieniem specyfiki i skali działalności poszczególnych spółek.

W 2008 roku spółki zależne Grupy Kapitałowej doskonały proces zarządzania ryzykiem operacyjnym wypracowując nowe rozwiązania w zakresie monitoringu ryzyka operacyjnego za pomocą KRI.

2.3. RYZYKO BRAKU ZGODNOŚCI

Ryzyko braku zgodności rozumiane jest jako ryzyko poniesienia sankcji prawnych, powstania strat finansowych bądź utraty reputacji lub wiarygodności wskutek niezastosowania się Banku, pracowników Banku lub podmiotów działających w jego imieniu do przepisów prawa, regulacji wewnętrznych oraz przyjętych przez Bank standardów postępowania, w tym norm etycznych.

Celem zarządzania ryzykiem braku zgodności jest utrwalanie wizerunku Grupy Kapitałowej PKO BP SA jako podmiotów działających zgodnie z prawem, przyjętymi standardami postępowania, godnej zaufania, uczciwej i rzetelnej, poprzez eliminowanie ryzyka braku zgodności, przeciwdziałanie możliwości wystąpienia utraty reputacji lub wiarygodności Banku oraz przeciwdziałanie ryzyku wystąpienia strat finansowych lub sankcji prawnych mogących być rezultatem naruszenia przepisów i norm postępowania.

Zarządzanie ryzykiem braku zgodności odnosi się w szczególności do następujących zagadnień:

- zapobiegania angażowaniu Banku w działalność niezgodną z prawem,
- zapewnienia ochrony informacji,
- propagowania standardów etycznych i monitorowania ich funkcjonowania,
- zarządzania konfliktami interesów,
- zapobiegania sytuacjom, w których postępowanie pracowników Banku w sprawach służbowych sprawiałoby wrażenie interesowności,
- profesjonalnego, rzetelnego i przejrzystego formułowania oferty produktowej oraz przekazów reklamowych i marketingowych,
- niezwłocznego, uczciwego i profesjonalnego rozpatrywania skarg, wniosków i reklamacji klientów.

Zadania w zakresie koordynacji zarządzania ryzykiem braku zgodności w Grupie Kapitałowej PKO BP SA realizuje Pion Ryzyka Bankowego.

W II półroczu 2008 roku we wszystkich spółkach zależnych PKO BP SA wdrożono zasady zarządzania ryzykiem braku zgodności, spójne z zasadami obowiązującymi w Banku.

2.4. RYZYKO RYNKOWE

Ryzyko rynkowe jest rozumiane jako ryzyko poniesienia straty na skutek niekorzystnych zmian parametrów rynkowych takich jak stopa procentowa i kurs walutowy lub zmienności tych parametrów (volatility), a także ryzyko utraty płynności.

Bank i spółki zależne Grupy Kapitałowej kierują się następującymi zasadami zarządzania ryzykiem rynkowym:

- podejmowane są działania w celu utrzymania poziomu ryzyka w ramach przyjętego profilu ryzyka,
- utrzymany jest akceptowalny poziom płynności, którego podstawą jest utrzymanie odpowiedniego poziomu aktywów płynnych,
- główne źródło finansowania aktywów Banku stanowią stabilne środki finansowania, przede wszystkim stabilna baza depozytowa,
- pozycja walutowa jest domykana w ramach przyjętych limitów na ryzyko walutowe,
- wynik Banku jest optymalizowany przy uwzględnieniu akceptowalnego poziomu ryzyka stopy procentowej.

POMIAR RYZYKA RYNKOWEGO

W celu określenia poziomu ryzyka rynkowego Bank wykorzystuje różne metody jego pomiaru i oceny, w tym:

- dla ryzyka stopy procentowej: model wartości zagrożonej (VaR), testy warunków skrajnych oraz miary wrażliwości dochodu odsetkowego;
- dla ryzyka walutowego: model wartości zagrożonej (VaR) oraz testy warunków skrajnych;
- dla ryzyka płynności: metoda kontraktowej i urealnionej luki płynności, metoda rezerwy płynności, badanie stabilności portfela depozytów

oraz wpływów z tytułu kredytów, a także analizy szokowe.

Wartość zagrożona (VaR) definiowana jest jako potencjalna wartość straty, wynikająca ze zmiany wartości bieżącej przepływów pieniężnych z instrumentów finansowych z tytułu zmian stóp procentowych lub jako potencjalna wartość straty na utrzymywanych pozycjach walutowych z tytułu zmian kursu walutowego, przy założeniu określonego poziomu ufności oraz okresu utrzymywania pozycji. Do wyznaczania VaR dla potrzeb zarządzania ryzykiem rynkowym stosuje się metodę wariancji – kowariancji przy poziomie ufności 99%. Do zarządzania ryzykiem stopy procentowej oraz walutowym wykorzystuje się między innymi wartość VaR wyznaczoną dla poszczególnych instrumentów finansowych oraz dla portfeli Banku, a także w podziale na rodzaje działalności Banku.

Testy warunków skrajnych (tzw. stress-testy) służą do oszacowania potencjalnych strat z pozycji w stopie procentowej oraz potencjalnych strat z pozycji walutowej w przypadku sytuacji na rynku, która nie jest standardowo opisana za pomocą miar statystycznych. W Banku są stosowane następujące rodzaje scenariuszy:

- dla ryzyka stopy procentowej:
 - scenariusze hipotetyczne – w których arbitralnie przyjmowane są zmiany stóp procentowych (równoległe przesunięcie krzywych stóp procentowych w walutach: PLN, EUR, USD, CHF i GBP o ± 50 pb. oraz o ± 200 pb., oraz nierównoległe przesunięcia krzywych dochodowości);
 - scenariusze historyczne – w których zmiany stóp procentowych są przyjmowane na podstawie zachowań stóp procentowych w przeszłości,
 - scenariusze ryzyka bazowego – w których przyjmuje się zmianę spreadu między krzywą dochodowości stosowaną do wyceny instrumentów zabezpieczanych oraz zabezpieczających;
- dla ryzyka walutowego:
 - scenariusze hipotetyczne – w których przyjmuje się hipotetyczną aprecjację lub deprecjację kursów walutowych (15-procentową oraz 50-procentową),
 - scenariusze historyczne – scenariusze zachowań kursów walutowych zaobserwowane w przeszłości;
- dla ryzyka płynności:
 - scenariusze masowego wycofywania depozytów przez klientów niefinansowych,
 - scenariusze wrażliwości wpływów i wypływów na zmianę warunków rynkowych.

W procesie pomiaru ryzyka stopy procentowej Bank przyjął założenie, iż wartość przyszłych wcześniejszych spłat kredytów oraz wypłata depozytów o niustalonym terminie wymagalności są zastępowane odpowiednio przez przyszłą sprzedaż kredytów oraz przyszłe złożone depozyty o niustalonym terminie wymagalności. Założenie to wynika ze stosowanych rodzajów oprocentowania dla produktów kredytowych i depozytowych Banku.

Dla celów zarządzania płynnością Bank określa:

- kontraktową lukę płynności – zestawienie wszystkich pozycji bilansu ze względu na ich zapadalność i wymagalność,
- urealnioną lukę płynności – zestawienie poszczególnych kategorii bilansu ze względu na ich urealniony termin zapadalności lub wymagalności,
- rezerwę płynności – różnicę pomiędzy najbardziej płynnymi aktywami a oczekiwanymi i potencjalnymi zobowiązaniami, które stają się wymagalne w danym okresie.

NARZĘDZIA ZARZĄDZANIA RYZYKIEM

Do podstawowych narzędzi zarządzania ryzykiem rynkowym w Banku należą:

- limity i wartości progowe na poszczególne rodzaje ryzyka rynkowego,
- określenie dopuszczalnych rodzajów transakcji, narażonych na dany rodzaj ryzyka rynkowego,
- transakcje zapewniające długoterminowe finansowanie działalności kredytowej.

W zakresie ograniczania ryzyka stopy procentowej Bank określił limity i wartości progowe dotyczące m. in. stopnia wrażliwości cenowej i wrażliwości dochodu odsetkowego, wysokości strat oraz dopuszczalnych instrumentów pochodnych wrażliwych na zmiany stóp procentowych. Limity te zostały wyznaczone dla poszczególnych portfeli Banku.

W zakresie ograniczania ryzyka walutowego Bank określił limity m. in. na: wysokość pozycji walutowej, wartość zagrożoną obliczaną w horyzoncie 10-dniowym oraz stratę dzienną z transakcji spekulacyjnych na rynku walutowym.

W zakresie ograniczania ryzyka płynności Bank określił limity i wartości progowe zarówno dla miar płynności bieżącej, jak i dla miar płynności średnio- i długoterminowej.

RYZYKO STOPY PROCENTOWEJ

W 2008 roku ryzyko stopy procentowej Grupy Kapitałowej PKO BP SA kształtowało się na umiarkowanym poziomie. Było ono zdeterminowane głównie ryzykiem niedopasowania terminów przeszacowań aktywów i zobowiązań oraz ryzykiem bazowym.

Na koniec 2008 roku Grupa Kapitałowa PKO BP SA posiadała złotową skumulowaną lukę ujemną w PLN w horyzoncie do 1 miesiąca oraz skumulowaną lukę dodatnią w pozostałych przedziałach. Ekspozycja Grupy Kapitałowej PKO BP SA na ryzyko złotej stopy procentowej na koniec roku 2008 roku składała się głównie z ekspozycji Banku. Ryzyko złotej stopy procentowej, generowane przez pozostałe spółki zależne Grupy nie wpływało w istotny sposób na ryzyko stopy procentowej całej Grupy i tym samym nie zmieniało istotnie jej profilu ryzyka.

Ekspozycja Grupy Kapitałowej na ryzyko stopy procentowej w USD składała się zarówno z ekspozycji Banku, jak i ekspozycji spółek zależnych Grupy Kapitałowej. Ryzyko stopy procentowej spółek zależnych zmniejszało ryzyko stopy procentowej Grupy w przedziałach: do 1 miesiąca oraz od 6 do 12 miesięcy. W pozostałych przedziałach ryzyko stopy procentowej spółek zależnych zwiększało ekspozycję Grupy Kapitałowej na ryzyko stopy procentowej.

Ekspozycja Grupy Kapitałowej na ryzyko stopy procentowej w EUR składała się zarówno z ekspozycji Banku, jak i ekspozycji spółek zależnych Grupy Kapitałowej. Ryzyko stopy procentowej w EUR generowane przez spółki zależne zmniejszało ryzyko Grupy Kapitałowej w przedziałach od 3 do 6 miesięcy, od 6 do 12 miesięcy oraz od 1 do 2 lat, natomiast zwiększało w pozostałych przedziałach.

Ekspozycja Grupy Kapitałowej na ryzyko stopy procentowej w CHF składała się głównie z ekspozycji Banku. Ryzyko stopy procentowej w CHF generowane przez spółki zależne Grupy Kapitałowej nie wpływało w istotny sposób na ryzyko stopy procentowej Grupy i tym samym nie zmieniało jej profilu ryzyka.

Ekspozycja Grupy Kapitałowej na ryzyko stopy procentowej kształtowała się w ramach przyjętych limitów.

Poniższe tabele przedstawiają luki przeszacowań według stanu na 31.12.2008 roku w podziale na waluty.

Tabela 2.15

2008	Luka przeszacowań złotowa (w mln PLN)							Razem
	0-1 miesiąc	1-3 miesiące	3-6 miesiące	6-12 miesiące	1-2 lata	2-5 lat	powyżej 5 lat	
Bank PKO BP SA								
Luka okresowa	-4 943	6 771	11 376	1 416	-7 164	-708	24	6 773
Luka skumulowana	-4 943	1 828	13 204	14 620	7 457	6 749	6 773	-
Spółki zależne Grupy								
Luka okresowa	-195	-96	-170	-38	9	-62	15	-538
Luka skumulowana	-195	-291	-461	-499	-490	-553	-538	
RAZEM - Luka okresowa	-5 137	6 675	11 206	1 378	-7 155	-770	39	6 235
RAZEM - Luka skumulowana	-5 137	1 537	12 743	14 121	6 966	6 197	6 235	-

Tabela 2.16

2008	Luka przeszacowań USD (w mln USD)							Razem
	0-1 miesiąc	1-3 miesiące	3-6 miesiące	6-12 miesiące	1-2 lata	2-5 lat	powyżej 5 lat	
Bank PKO BP SA								
Luka okresowa	45	-157	-28	6	-15	22	15	-112
Luka skumulowana	45	-112	-140	-134	-149	-127	-112	-
Spółki zależne Grupy								
Luka okresowa	-46	-81	-60	-10	33	58	111	5
Luka skumulowana	-46	-127	-187	-197	-163	-106	5	
RAZEM - Luka okresowa	-1	-238	-88	-3	18	79	126	-106
RAZEM - Luka skumulowana	-1	-239	-327	-330	-312	-232	-106	-

Tabela 2.17

2008	Luka przeszacowań EUR (w mln EUR)							Razem
	0-1 miesiąc	1-3 miesiące	3-6 miesiące	6-12 miesiące	1-2 lata	2-5 lat	powyżej 5 lat	
Bank PKO BP SA								
Luka okresowa	(314)	(18)	52	38	(14)	32	(8)	(233)
Luka skumulowana	(314)	(332)	(281)	(243)	(257)	(225)	(233)	-
Spółki zależne Grupy								
Luka okresowa	(26)	(1)	(18)	(1)	8	32	(5)	(10)
Luka skumulowana	(26)	(26)	(45)	(45)	(37)	(5)	(10)	
RAZEM - Luka okresowa	(340)	(19)	33	37	(6)	64	(13)	(244)
RAZEM - Luka skumulowana	(340)	(359)	(325)	(288)	(294)	(231)	(244)	-

Tabela 2.18

2008	Luka przeszacowań CHF (w mln CHF)							Razem
	0-1 miesiąc	1-3 miesiące	3-6 miesiące	6-12 miesiące	1-2 lata	2-5 lat	powyżej 5 lat	
Bank PKO BP SA								
Luka okresowa	4 983	-4 901	-3	-2	0	-	3	81
Luka skumulowana	4 983	83	80	78	78	78	81	-
Spółki zależne Grupy								
Luka okresowa	-13	5	4	0	0	0	0	-4
Luka skumulowana	-13	-8	-4	-4	-4	-4	-4	
RAZEM - Luka okresowa	4 970	-4 896	1	-2	0	-	3	77
RAZEM - Luka skumulowana	4 970	74	76	74	74	74	77	-

VaR i analiza scenariuszy skrajnych warunków w zakresie aktywów finansowych Banku oraz Grupy Kapitałowej (łącznie dla portfela bankowego i handlowego) narażonych na ryzyko stopy procentowej na koniec odpowiednio 2008 roku oraz 2007 roku zostały przedstawione poniżej:

Tabela 2.19

Wrażliwość aktywów finansowych narażonych na ryzyko stopy procentowej

	2008		2007	
	VaR 10-dniowy*	Stress-test +200 pb.	VaR 10-dniowy*	Stress-test +200 pb.
Bank PKO BP SA	72,3	141,9	36,3	101,9
Pozostałe spółki Grupy Kapitałowej	-	90,9	-	54,0
Razem	72,3	232,8	36,3	155,9

* Wartość VaR na dzień 31 grudnia 2007 została wyznaczona z uwzględnieniem zmian w metodyce VaR wprowadzonych w 2008 roku w związku z kryzysem finansowym. VaR wyznaczony zgodnie z metodologią obowiązującą na dzień 31 grudnia 2007 roku wyniósł 10,5 mln złotych.

Na dzień 31.12.2008 roku wartość zagrożona na stopie procentowej Banku w horyzoncie 10-dniowym (VaR 10-dniowy) wyniosła 72,3 mln złotych, co stanowiło ok. 0,60% funduszy własnych Banku.

Wyniki stress-testu pokazujące zmiany wartości rynkowej wynikające z przesunięcia krzywych dochodowości w podziale na poszczególne waluty zostały przedstawione w poniższej tabeli:

Tabela 2.20

Wyniki stress-testu* - równoległe przesunięcie krzywych stóp procentowych o +200 pb.

Waluta	Bank		Pozostałe spółki Grupy		Razem	
	2008	2007	2008	2007	2008	2007
PLN	124,0	51,4	2,7	0,8	126,7	52,2
EUR	0,6	26,4	4,5	4,9	5,1	31,3
USD	2,4	9,9	89,0	48,3	91,4	58,2
CHF	29,7	14,4	0,1	0,0	29,8	14,4
GBP	0,5	0,1	0,0	0,0	0,5	0,1

* Wartości dla walut obcych zostały przedstawione w ekwiwalencie złotowym.

Biorąc pod uwagę charakter prowadzonej działalności spółek zależnych Grupy Kapitałowej generujących największe ryzyko stopy procentowej (BFL SA oraz KREDOBANK SA) oraz specyfikę rynku, na którym działają spółki, Bank nie wyznacza skonsolidowanej miary wrażliwości VaR dla ryzyka stopy procentowej. Spółki te wykorzystują własne miary ryzyka do zarządzania ryzykiem stopy procentowej. Miarę VaR

10-dniowy dla głównych walut stosuje KREDOBANK SA. Jej wartość na koniec 2008 roku wyniosła 17,8 mln złotych.

RYZYSKO WALUTOWE

W 2008 roku ryzyko kursu walutowego Grupy Kapitałowej kształtowało się na niskim poziomie, gdyż Bank, co do zasady, prowadzi politykę domykania pozycji walutowych.

VaR i analiza stress-testowa aktywów finansowych Banku oraz Grupy Kapitałowej (łącznie dla wszystkich walut) narażonych na ryzyko walutowe na koniec odpowiednio 2008 roku oraz 2007 roku przedstawiały się następująco:

Tabela 2.21

Wrażliwość aktywów finansowych narażonych na ryzyko walutowe (mln PLN)

	2008		2007	
	VaR 10-dniowy	Stress-test**	VaR 10-dniowy	Stress-test**
Bank PKO BP SA	11,3*	16,1	1,6	2,4
Pozostałe spółki Grupy	-	4,1	-	0,8
Razem	11,3	20,2	1,6	1,8***

* Wartość VaR na dzień 31 grudnia 2008 roku wynikała głównie z pozycji w USD, która z kolei była wynikiem objęcia przez Bank akcji KREDOBANK SA, których rejestracja nastąpiła w dniu 31 grudnia 2008 roku.

** Przedstawiono najbardziej niekorzystny scenariusz zakładający zmianę kursów WAL/PLN o wielkości zaobserwowane w 2008 r.: USD/PLN: -11,43%, EUR/PLN: -6,90%, CHF/PLN: -8,78%, Pozostałe./ PLN: -5,92% (w przypadku umocnienia PLN), USD/PLN: +18,78%, EUR/PLN: +10,55%, CHF/PLN: +16,11%, Pozostałe./ PLN: +10,53% (w przypadku osłabienia PLN). Dane za 2007 rok zostały doprowadzone do porównywalności.

*** Stress-testy dla Banku i Spółek nie sumują się ze względu na fakt, że strata na pozycjach walutowych zajmowanych przez Spółki byłaby poniesiona przy przeciwnych zmianach kursów niż w przypadku pozycji walutowych Banku.

Podobnie jak przy ryzyku stopy procentowej, biorąc pod uwagę charakter prowadzonej działalności spółek zależnych Grupy Kapitałowej generujących największe ryzyko walutowe (BFL SA oraz KREDOBANK SA) oraz specyfikę rynku, na którym działają spółki, Bank nie wyznacza skonsolidowanej miary wrażliwości VaR dla ryzyka walutowego. Spółki te wykorzystują własne miary ryzyka do zarządzania ryzykiem walutowym. Miarę VaR 10-dniowy stosuje KREDOBANK SA. Jej wartość na koniec 2008 roku wyniosła ok. 0,81 mln zł.

RYZYSKO PŁYNNOŚCI

Poniższa tabela prezentuje dane dotyczące luki okresowej oraz skumulowanej luki okresowej Banku i spółek zależnych Grupy Kapitałowej, według stanu na koniec odpowiednio 2008 roku oraz 2007 roku.

Tabela 2.22

UREALNIONA LUKA PŁYNNOŚCI - AKTYWA I ZOBOWIĄZANIA

2008	a'vista	0-1 miesiąc	1-3 miesiące	3-6 miesiące	6-12 miesiące	1-3 lata	3-5 lat	powyżej 5 lat	
Bank PKO BP SA									
Luka okresowa	4 569	5 852	-2 915	-1 798	1 990	4 251	1 924	-13 873	
Luka skumulowana	4 569	10 421	7 506	5 708	7 698	11 949	13 873	-	
Spółki zależne Grupy									
Luka okresowa	42	-184	-465	-185	157	-386	706	316	
Luka skumulowana	42	-143	-607	-793	-636	-1 021	-316	-	
RAZEM - Luka okresowa	4 610	5 668	-3 379	-1 983	2 147	3 865	2 630	-13 557	
RAZEM - Luka skumulowana	4 610	10 279	6 899	4 916	7 062	10 927	13 557	-	
2007*									
2007*	a'vista	0-1 miesiąc	1-3 miesiące	3-6 miesiące	6-12 miesiące	1-3 lata	3-5 lat	powyżej 5 lat	
Bank PKO BP SA									
Luka okresowa	3 206	14 321	3 331	3 043	5 591	8 832	2 053	-40 377	
Luka skumulowana	3 206	17 527	20 858	23 901	29 492	38 324	40 377	-	
Spółki zależne Grupy									
Luka okresowa	50	-132	-221	-86	81	-92	466	-67	
Luka skumulowana	50	-82	-303	-389	-307	-399	67	-	
RAZEM - Luka okresowa	3 256	14 189	3 110	2 957	5 672	8 740	2 519	-40 444	
RAZEM - Luka skumulowana	3 256	17 445	20 555	23 512	29 185	37 925	40 444	-	

* Wartości sprowadzone do porównywalności wg metodologii urealniania luki płynności obowiązującej na dzień 31 grudnia 2008 r.

We wszystkich przedziałach urealniona skumulowana luka płynności Grupy Kapitałowej PKO BP SA wykazywała wartości dodatnie. Oznacza to nadwyżkę zapadających aktywów nad wymagalnymi zobowiązaniami.

Poniższa tabela przedstawia dane dotyczące kontraktowej pozabilansowej luki płynności instrumentów pochodnych Grupy Kapitałowej.

Tabela 2.23

KONTRAKTOWA POZABILANSOWA LUKA PŁYNNOŚCI INSTRUMENTÓW POCHODNYCH
Grupa PKO BP SA

2008	0-1 miesiąc	1-3 miesiące	3-6 miesiące	6-12 miesiące	1-3 lata	3-5 lat	powyżej 5 lat	Razem
RAZEM - Luka okresowa	-203	66	112	222	46	-785	-521	-1 062
RAZEM - Luka skumulowana	-203	-137	-24	198	244	-541	-1 062	-
2007	0-1 miesiąc	1-3 miesiące	3-6 miesiące	6-12 miesiące	1-3 lata	3-5 lat	powyżej 5 lat	Razem
RAZEM - Luka okresowa	-87	107	138	102	585	352	278	1 476
RAZEM - Luka skumulowana	-87	21	159	261	846	1 198	1 476	-

Poniższa tabela przedstawia rezerwę płynności Banku na koniec roku 2008 oraz na koniec roku 2007.

Tabela 2.24

REZERWA PŁYNNOSCI Bank PKO BP SA

Miara wrażliwości	31.12.2008	31.12.2007
Rezerwa płynności do 1 miesiąca	6 666	9 248

Bank 15 grudnia 2008 roku wprowadził nowe produkty depozytowe. Rezerwa płynności do 1 miesiąca na dzień 10 stycznia 2009 roku wyniosła ok. 8 930 mln złotych.

RAPORTOWANIE RYZYKA

Raportowanie informacji o poziomie ryzyka rynkowego prowadzone jest w cyklach:

- dziennych i tygodniowych – w celach operacyjnych,
- miesięcznych, kwartalnych i półrocznych – w celach zarządczych.

Odbiorcami raportów miesięcznych, kwartalnych i półrocznych są przede wszystkim: KZAP, Zarząd Banku oraz Rada Nadzorcza Banku. Raporty zawierają informację o poziomie ryzyka rynkowego, na jakie narażony jest Bank, a także Grupa Kapitałowa PKO BP SA.

ZARZĄDZANIE RYZYKIEM W SPÓŁKACH ZALEŻNYCH GRUPY

Pozostałe spółki zależne Grupy Kapitałowej PKO BP SA, które w związku z prowadzoną działalnością charakteryzują się istotnym poziomem ryzyka rynkowego, posiadają własne regulacje wewnętrzne w zakresie zarządzania tym rodzajem ryzyka. Przepisy te zostały opracowywane po zasięgnięciu opinii Banku i z uwzględnieniem rekomendacji kierowanych do spółek zależnych przez Bank.

Transakcje na księdze handlowej zawierane są wyłącznie w PKO BP SA. Pozostałe spółki zależne Grupy zawierają transakcje na księdze bankowej w celach zabezpieczenia ryzyka.

2.5. RYZYKO BIZNESOWE

Pozostałe rodzaje ryzyka, poza kredytowym, operacyjnym, rynkowym i braku zgodności, występujące w działalności Grupy Kapitałowej, podlegają zarządzaniu w ramach tzw. ryzyka biznesowego. Należą do nich w szczególności:

- ryzyko reputacji – związane z możliwością wystąpienia negatywnych odchyżeń od zaplanowanego wyniku finansowego Banku wskutek pogorszenia się wizerunku Banku,
- ryzyko strategiczne – związane z możliwością wystąpienia negatywnych konsekwencji finansowych spowodowanych błędnymi decyzjami, decyzjami podjętymi na podstawie niewłaściwej oceny lub niepodjęciem właściwych decyzji

dotyczących kierunku rozwoju strategicznego Banku.

RYZYKO REPUTACJI

Zarządzanie ryzykiem reputacji ma na celu ograniczanie straty reputacyjnej poprzez minimalizowanie wpływu zdarzeń wizerunkowych na poziom ryzyka reputacji oraz prowadzenie działań zapobiegawczych.

Zarządzanie ryzykiem reputacji w Banku obejmuje w szczególności:

- monitorowanie zewnętrznych i wewnętrznych kanałów komunikacji Banku z otoczeniem w celu określenia skutków zaistniałych zdarzeń wizerunkowych,
- rejestrowanie zaistniałych zdarzeń wizerunkowych wraz z opisem ich skutków,
- dobór efektywnych narzędzi i działań osłonowych oraz realizowania działań zapobiegawczych,
- prowadzenie badań oraz analizowanie na ich podstawie efektywności prowadzonych działań osłonowych i zapobiegawczych,
- określanie poziomu ryzyka reputacji.

Monitorowanie i rejestrowanie zdarzeń wizerunkowych prowadzone jest na bieżąco. Pomiar poziomu ryzyka reputacji prowadzony jest w okresach rocznych. Odbiorcami informacji o poziomie ryzyka reputacji są komórki Pionu Ryzyka Bankowego.

RYZYKO STRATEGICZNE

Zarządzanie ryzykiem strategicznym w Banku obejmuje:

- pomiar poziomu ryzyka strategicznego,
- raportowanie poziomu ryzyka strategicznego i jego zmian,
- działania podejmowane w przypadku wystąpienia wysokiego poziomu ryzyka strategicznego.

Pomiar poziomu ryzyka strategicznego dokonywany jest poprzez ocenę, a następnie kwantyfikację wpływu wyodrębnionych w działalności i otoczeniu Banku grup czynników, będących głównymi źródłami ryzyka strategicznego w Banku. Należą do nich w szczególności:

- czynniki zewnętrzne,
- czynniki związane ze wzrostem i rozwojem działalności bankowej,
- czynniki związane z zarządzaniem zasobami ludzkimi,
- czynniki związane z działalnością inwestycyjną,
- czynniki związane z kulturą organizacji.

Monitorowanie i pomiar poziomu ryzyka strategicznego prowadzone są w okresach rocznych. W przypadku wystąpienia wysokiego poziomu ryzyka (zgodnie z wewnętrzną skalą ratingową stosowaną przez Bank) Zarząd Banku podejmuje decyzje mające na celu obniżenie poziomu ryzyka strategicznego Banku.

3. FUNDUSZE WŁASNE

Fundusze własne składają się z funduszy podstawowych, funduszy uzupełniających i kapitału krótkoterminowego.

W skład funduszy podstawowych wchodzi:

- fundusze zasadnicze obejmujące:
 - kapitał zakładowy – w wysokości zgodnej ze statutem oraz wpisem do rejestru przedsiębiorców według wartości nominalnej,
 - kapitał zapasowy – tworzony jest, zgodnie ze statutem Banku, z odpisów z zysku netto oraz premii emisyjnych uzyskanych z emisji akcji i przeznaczony jest na pokrycie strat bilansowych, jakie mogą wyniknąć w związku z działalnością Banku; decyzję o wykorzystaniu kapitału zapasowego podejmuje Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy,
 - kapitały rezerwowe – służące celom określonym w statucie tworzone są z odpisów z zysku netto w wysokości uchwalonej przez Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy,
- fundusz ogólnego ryzyka – tworzony jest zgodnie z ustawą – Prawo bankowe z zysku po opodatkowaniu,
- niepodzielony wynik z lat ubiegłych,
- wynik finansowy netto w trakcie zatwierdzania oraz wynik netto bieżącego okresu sprawozdawczego – obliczony zgodnie z obowiązującymi zasadami rachunkowości, pomniejszony o wszelkie przewidywane obciążenia i dywidendy, w kwotach nie większych niż kwoty zysku zweryfikowane przez biegłego rewidenta.

Ponadto fundusze podstawowe pomniejszane są o:

- wartości niematerialne i prawne wycenione według wartości bilansowej,
- zaangażowania kapitałowe⁶ Banku w instytucje finansowe, instytucje kredytowe, banki krajowe, banki zagraniczne i zakłady ubezpieczeń, wyrażone w postaci:
 - posiadanych akcji lub udziałów,
 - kwot zakwalifikowanych do zobowiązań podporządkowanych,
 - innego zaangażowania kapitałowego w składniki zaliczane do funduszy własnych lub kapitałów tych podmiotów, w tym dopłaty na rzecz spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, według wartości bilansowej w wysokości 50% tych zaangażowań,
- niezrealizowane straty na instrumentach dłużnych i kapitałowych zaklasyfikowanych jako dostępne do sprzedaży.

W skład funduszy uzupełniających wchodzi:

- niezrealizowane zyski na instrumentach dłużnych i kapitałowych zaklasyfikowanych jako dostępne do sprzedaży – w wysokości 60% ich wartości przed opodatkowaniem podatkiem dochodowym,
- zobowiązania podporządkowane, rozumiane jako zobowiązania z tytułu przyjęcia przez Bank – w kwocie i na zasadach ustalonych w decyzji Komisji Nadzoru Bankowego, środków pieniężnych spełniających zgodnie z umową łącznie następujące warunki:
 - środki pieniężne przyjęte na okres co najmniej 5 lat (okres umowy),
 - środki pieniężne nie mogą być wycofane z banku przed upływem okresu umowy,
 - środki pieniężne podlegają zwrotowi w ostatniej kolejności w przypadku upadłości banku lub jego likwidacji,
 - zwrot środków pieniężnych nie jest zabezpieczony przez bank bezpośrednio lub pośrednio.

Ponadto fundusze uzupełniające pomniejszane są o 50% wartości zaangażowań⁶ kapitałowych Banku w instytucje finansowe, instytucje kredytowe, banki krajowe, banki zagraniczne i zakłady ubezpieczeń. W przypadku, gdyby wartość tych pomniejszeń obniżyła wysokość funduszy uzupełniających poniżej zera, kwota ta odejmowana jest od funduszy podstawowych.

Dodatkowo w rachunku funduszy własnych Grupy Kapitałowej w ujęciu skonsolidowanym uwzględnia się odpowiednio:

- wartość firmy jednostek podporządkowanych (pomniejsza fundusze),
- ujemną wartość firmy jednostek podporządkowanych (powiększa fundusze),
- kapitały mniejszości (powiększają fundusze),
- różnice kursowe z przeliczenia jednostek zagranicznych (ujemne pomniejszają fundusze, dodatnie powiększają fundusze).

Wartość kapitału krótkoterminowego odzwierciedla sumę dziennych zysków rynkowych:

- w 2007 roku – za drugie półrocze 2007 roku – w związku z uwzględnieniem w funduszach własnych części zweryfikowanego zysku za pierwsze półrocze 2007 roku,
- w 2008 roku – za drugie półrocze 2008 roku – w związku z uwzględnieniem w funduszach własnych zysku wykazanego w sprawozdaniu finansowym Banku za pierwsze półrocze 2008 roku, podlegającym przeglądowi przez biegłego rewidenta.

Informacja o strukturze funduszy własnych Banku i Grupy Kapitałowej została zawarta w tabeli 3.1.

⁶ Zaangażowania w podmioty finansowe, spełniające warunki z § 5.1 uchwały nr 2/2007 Komisji Nadzoru Bankowego z dnia 13 marca 2007 r. w sprawie innych pomniejszeń funduszy podstawowych, ich wysokości, zakresu i warunków pomniejszania o nie funduszy podstawowych banku, innych pozycji bilansu banku zaliczanych do funduszy uzupełniających, ich wysokości, zakresu i warunków ich zaliczania do funduszy uzupełniających banku, pomniejszeń funduszy uzupełniających, ich wysokości, zakresu i warunków pomniejszania o nie funduszy uzupełniających banku; oraz zakresu i sposobu uwzględniania działania banków w holdingach w obliczaniu funduszy własnych (Dz. Urz. NBP z 2007 roku Nr 3, poz. 4).

Tabela 3.1

	Grupa		Bank	
	2008	2007	2008	2007
FUNDUSZE WŁASNE	12 885	9 983	12 389	9 543
Fundusze podstawowe (Tier 1)	11 266	8 449	11 004	8 324
fundusze zasadnicze	9 799	8 110	9 612	7 983
fundusz ogólnego ryzyka	1 070	1 070	1 070	1 070
wynik z lat ubiegłych	53	-72	0	0
wynik okresu bieżącego	1 825	654	1 825	654
wartości niematerialne i prawne	-1 353	-1 183	-1 155	-928
zaangażowania kapitałowe	-73	-84	-306	-399
niezrealizowane straty na instrumentach DDS	-43	-55	-42	-55
różnice kursowe z przeliczenia	-57	-48	0	0
kapitały mniejszości	46	58	0	0
Fundusze uzupełniające (Tier 2)	1 529	1 518	1 294	1 203
zobowiązania podporządkowane	1 601	1 601	1 601	1 601
niezrealizowane zyski na instrumentach DDS	1	1	0	1
zaangażowania kapitałowe	-73	-84	-306	-399
Kapitał krótkoterminowy (Tier 3)	91	16	91	16

W 2008 roku wysokość funduszy własnych Grupy wzrosła o ok. 2,9 mld złotych, co wynikało przede wszystkim z:

- zasilenia ich kwotą około 60% zysku netto Banku za II półrocze 2007 roku (+0,9 mld złotych),
- uwzględnienia w funduszach podstawowych Banku zweryfikowanego przez biegłego rewidenta zysku za I półrocze 2008 roku (+1,8 mld złotych), przy założeniu zerowej stopy dywidendy (całość zysku zatrzymana w Banku).

Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy Banku w dniu 30 czerwca 2009 r. podjęło decyzję o wypłacie 34,71% zysku netto za 2008 rok (tj. kwotę 1 mld zł) w postaci dywidendy. Pozostałą część zysku netto Banku za 2008 r. (tj. kwotę 1,9 mld zł) przeznaczono na podwyższenie kapitału rezerwowego.

Jednocześnie Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy zdecydowało o podwyższeniu kapitału zakładowego Banku o kwotę nie wyższą niż 300 mln zł poprzez emisję nowych akcji Banku.

4. WYMOGI KAPITAŁOWE (FILAR I)

Informacja o strukturze wymogów kapitałowych Banku i Grupy Kapitałowej została zawarta w tabeli 4.1.

Tabela 4.1

	Grupa		Bank	
	2008	2007	2008	2007
Łączny wymóg kapitałowy	9 127	6 645	8 822	6 431
Ryzyko kredytowe	7 676	6 425	7 463	6 183
kredytowe (księga bankowa)	7 515	6 401	7 301	6 159
kredytowe kontrahenta (księga handlowa)	162	24	162	24
Ryzyko rynkowe	203	220	203	248
walutowe	0	0	0	0
cen towarów	0	0	0	0
cen kapitałowych papierów wartościowych	1	1	1	1
szczególne cen instrumentów dłużnych	168	167	168	193
ogólne stóp procentowych	34	52	34	54
Ryzyko operacyjne	1 248	0	1 156	0
Inne rodzaje ryzyka*	0	0	0	0

* Obejmuje wymogi z tytułu ryzyka rozliczenia i dostawy, przekroczenia limitu koncentracji zaangażowań i limitu dużych zaangażowań oraz przekroczenia progu koncentracji.

Począwszy od stycznia 2008 roku Bank wyliczał wymogi kapitałowe zgodnie z uchwałą nr 1/2007 KNB (Bazylea II). Na dzień 31.12.2008 roku:

- wymóg kapitałowy na ryzyko kredytowe został wyznaczony zgodnie z metodą standardową (załącznik nr 4 do uchwały nr 1/2007 KNB),
- wymóg kapitałowy na ryzyko rynkowe został wyznaczony metodami podstawowymi (załączniki nr od 6 do 10 do uchwały nr 1/2007 KNB),
- wymóg kapitałowy na ryzyko operacyjne został wyznaczony metodą wskaźnika podstawowego (załącznik nr 14 do uchwały nr 1/2007 KNB),
- wymóg kapitałowy z tytułu:
 - ryzyka rozliczenia i ryzyka dostawy – został obliczony zgodnie z metodą określoną w załączniku nr 11 do uchwały nr 1/2007 KNB,

- przekroczenia limitu koncentracji zaangażowań i limitu dużych zaangażowań – został obliczony zgodnie z metodą określoną w załączniku nr 12 do uchwały nr 1/2007 KNB,
- przekroczenia progu koncentracji kapitałowej – został obliczony zgodnie z metodą określoną w załączniku nr 13 do uchwały nr 1/2007.

Kwoty wymogu kapitałowego według stanu na dzień 31.12.2007 rok zostały wyliczone zgodnie z wymaganiami Bazylei I.

Skala działalności handlowej Banku i Grupy jest znacząca, w związku z czym łączny wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka rynkowego stanowi sumę wymogów kapitałowych na ryzyko:

- walutowe,
- cen towarów,
- cen kapitałowych papierów wartościowych,
- szczególne cen instrumentów dłużnych,
- ogólne stóp procentowych.

Wdrożenie Bazylei II z dniem 1.01.2008 roku spowodowało wzrost łącznego wymogu kapitałowego Banku o około 0,5 mld złotych, co było konsekwencją wprowadzenia nowego wymogu kapitałowego na ryzyko operacyjne (+ 1,0 mld złotych - do dnia 31.12.2007 roku Bank korzystał z opcji zawartej w § 14 ust. 1 uchwały nr 1/2007 KNB umożliwiającej pomniejszenie wartości wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka operacyjnego o 100%), przy jednoczesnym spadku wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka kredytowego (- 0,5 mld złotych).

Istotny wzrost w 2008 roku portfela kredytowego (o 32%) przyczynił się do wzrostu wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka kredytowego. Poza dynamiką akcji kredytowej czynnikiem, który wpłynął na wzrost wartości portfela kredytowego, był również

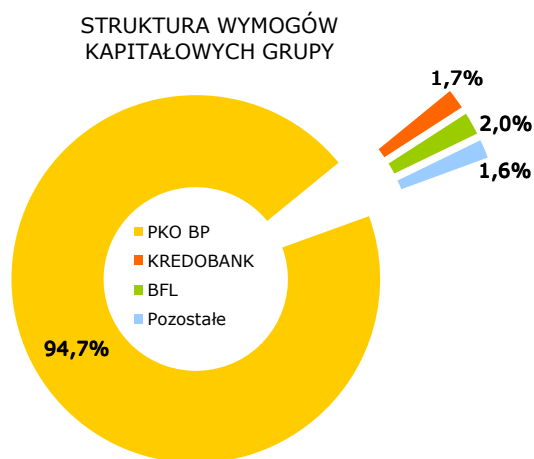

istotny wzrost kursów walutowych oraz związana z nim rewaluacja portfela kredytów walutowych w okresie wrzesień – grudzień 2008 roku.

Wymogi kapitałowe Banku oraz Grupy z tytułu ryzyka rozliczenia i dostawy, przekroczenia limitu koncentracji zaangażowań oraz prognozy koncentracji kapitałowej wynosiły zero na koniec 2007 i 2008 roku, ponieważ takie przypadki nie występowały.

Znaczącą część (ok. 95%) łącznego wymogu kapitałowego Grupy stanowiły wymogi kapitałowe Banku.

Wykres 4.1

Znaczna część wymogu kapitałowego zarówno Grupy (tabela 4.2), jak i Banku (tabela 4.3), wynika z ekspozycji w portfelu bankowym, w szczególności w zakresie wymogu tworzonego na należności (ponad 80%).

Tabela 4.2

	Grupa PKO BP SA		
	2008		
	Portfel		
	bankowy	handlowy	razem
Wymóg kapitałowy*	7 515	300	7 814
Ekspozycje bilansowe	6 791	85	6 877
kasa	0	0	0
należności	6 412	0	6 412
dłużne papiery wartościowe	21	85	105
kapitałowe papiery wartościowe	14	0,4	15
aktywa trwałe	237	0	237
pozostałe aktywa	107	0	107
Zobowiązania pozabilansowe	688	53	741
zobowiązania kredytowe	539	0	539
gwarancje udzielone	127	53	180
akredytywy	22	0	22
inne	0	0	0
Instrumenty pochodne	35	162	197

* Obejmuje ryzyko kredytowe, kredytowe kontrahenta, szczególne cen kapitałowych papierów wartościowych i instrumentów dłużnych. Nie obejmuje ryzyka ogólnego stóp procentowych i ryzyka operacyjnego.

Tabela 4.3

	Bank PKO BP SA		
	2008		
	Portfel		
	bankowy	handlowy	razem
Wymóg kapitałowy*	7 301	333	7 633
Ekspozycje bilansowe	6 556	118	6 674
kasa	0	0	0
należności	6 254	0	6 254
dłużne papiery wartościowe	17	117	135
kapitałowe papiery wartościowe	40	0,4	40
aktywa trwałe	197	0	197
pozostałe aktywa	47	0	47
Zobowiązania pozabilansowe	710	53	763
zobowiązania kredytowe	542	0	542
gwarancje udzielone	145	53	198
akredytywy	22	0	22
inne	0	0	0
Instrumenty pochodne	35	162	197

* Obejmuje ryzyko kredytowe, kredytowe kontrahenta, szczególne cen kapitałowych papierów wartościowych i instrumentów dłużnych. Nie obejmuje ryzyka ogólnego stóp procentowych i ryzyka operacyjnego.

4.1. RYZYKO KREDYTOWE

Wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka kredytowego oraz ryzyka kredytowego kontrahenta na dzień 31.12.2008 roku został wyliczony metodą standardową zgodnie z załącznikiem nr 4 oraz 16 do uchwały nr 1/2007 KNB. Wartość tego wymogu kapitałowego Grupy w podziale na poszczególne klasy ekspozycji prezentuje tabela 4.4.

Tabela 4.4

STRUKTURA WYMOGU KAPITAŁOWEGO NA RYZYKO KREDYTOWE Grupa Kapitałowa PKO BP SA 2008

ŁĄCZNIE	7 676
Detaliczne	3 616
Przedsiębiorstwa	2 555
Zabezpieczenie na nieruchomościach	750
Instytucje (banki)	193
Przeterminowane	98
Samorządy terytorialne i władze lokalne	42
Nadzorcze kategorie wysokiego ryzyka	9
Rządy i banki centralne	5
Inne	408
Pozostałe*	2

* Obejmuje: organy administracji i podmioty nieprowadzące działalności gospodarczej, ekspozycje z tytułu uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania.

W 2008 roku wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka kredytowego (łącznie z ryzykiem kredytowym kontrahenta) wzrósł w stosunku do roku 2007 o prawie 1,25 mld złotych, co wynikało głównie ze wzrostu akcji kredytowej Banku.

Najwyższy wymóg kapitałowy Bank zobowiązany jest utrzymywać na pokrycie ryzyka związanego z ekspozycjami detalicznymi i ekspozycjami wobec przedsiębiorców, co wynika z dużego zaangażowania Banku wobec tych rodzajów podmiotów. Niski wymóg kapitałowy na ekspozycje wobec rządów i banków centralnych, mimo wysokiej wartości ekspozycji, wynika z niskich wag ryzyka przypisywanych tym podmiotom (znaczącą część tych ekspozycji stanowią złotowe papiery wartościowe Skarbu Państwa i NBP, dla których waga ryzyka wynosi 0%).

Wartość ekspozycji zabezpieczonych uznawalnymi, zgodnie z Bazyleą II, typami zabezpieczeń umożliwiającymi redukcję wysokości wymogu kapitałowego wyniosła na koniec 2008 roku 1,9 mld złotych (tabele 4.5 i 4.6).

Tabela 4.5

EKSPOZYCJE ZABEZPIECZONE GWARANCJAMI

Grupa Kapitałowa PKO BP SA
2008

ŁĄCZNIE	1 045
Detaliczne	352
Przedsiębiorstwa	575
Zabezpieczenie na nieruchomościach	0
Instytucje (banki)	0
Przeterminowane	59
Samorządy terytorialne i władze lokalne	7
Nadzorcze kategorie wysokiego ryzyka	0
Rządy i banki centralne	2
Inne	51

W ramach technik ograniczania ryzyka kredytowego Bank, zgodnie z Bazyleą II, wykorzystuje gwarancje (98% przyjętych przez Bank gwarancji wynika z poręczenia Skarbu Państwa) oraz zabezpieczenia finansowe – rzeczywista ochrona ryzyka kredytowego (głównie zastawy rejestrowe na papierach wartościowych, nieodwołalne blokady środków na rachunku bankowym lub rachunku lokaty złożonej w Banku oraz wpłata środków pieniężnych na rachunek Banku). Bank stosuje kompleksową metodę uwzględniania zabezpieczeń finansowych, wykorzystującą korekty wartości zabezpieczeń. Poza zabezpieczeniami finansowymi i gwarancjami Bank wykorzystuje zabezpieczenia hipoteczne dla celów klasyfikacji ekspozycji do klas ekspozycji zabezpieczonych na nieruchomościach. Wartość portfela tych ekspozycji wyniosła na koniec 2008 roku 13 mld złotych.

Bank nie przeprowadził w 2008 roku, ani we wcześniejszych latach, transakcji sekurytyzacyjnych w rozumieniu ustawy – Prawo bankowe oraz przepisów nadzorczych. W 2008 roku jednostka dominująca przeprowadziła trzy transakcje sprzedaży

wierzytelności bilansowych i pozabilansowych, zakwalifikowanych do kategorii ryzyka stracone, z czego jedną transakcję przeprowadzono do funduszu sekurytyzacyjnego, natomiast dwie z firmami windykacyjnymi. Sprzedaż objęła ok. 140 tysięcy sztuk wierzytelności o łącznej wartości 1,22 mld złotych.

Tabela 4.6

EKSPOZYCJE ZABEZPIECZONE UZNANYMI
ZABEZPIECZENIAM FINANSOWYMI*Grupa Kapitałowa PKO BP SA
2008

ŁĄCZNIE	822
Detaliczne	188
Przedsiębiorstwa	114
Zabezpieczenie na nieruchomościach	4
Instytucje (banki)	497
Przeterminowane	4
Samorządy terytorialne i władze lokalne	0
Nadzorcze kategorie wysokiego ryzyka	0
Rządy i banki centralne	16
Inne	0

* Po uwzględnieniu korekt z tytułu zmienności.

Poniższe tabele prezentują informacje o wartości ekspozycji (przed i po zastosowaniu technik ograniczania ryzyka kredytowego), w podziale na klasy ekspozycji oraz stopnie jakości kredytowej kontrahenta na dzień 31.12.2008 roku. Około 84% ekspozycji nie posiada stopnia jakości kredytowej. Wynika to z niewielkiej liczby podmiotów funkcjonujących na polskim rynku, które posiadają oceny wiarygodności kredytowej przyznane przez uznane agencje ratingowe. Ekspozycje posiadające stopień jakości kredytowej to głównie: papiery wartościowe i należności wobec Skarbu Państwa oraz NBP, a także transakcje przeprowadzane z innymi bankami.

Tabela 4.7

WARTOŚĆ EKSPOZYCJI* PRZED ZASTOSOWANIEM TECHNIK OGRANICZANIA RYZYKA KREDYTOWEGO

Grupa Kapitałowa PKO BP SA
2008

	PKO BP, KREDOBANK i BFL							Pozostałe spółki Grupy	Korekty i wyłączenia	Razem
	Stopień jakości kredytowej kontrahenta									
	1	2	3	4	5	6	brak			
Detaliczne	0	0	0	0	0	0	60 763	9	0	60 772
Przedsiębiorstwa	0	0	813	0	0	0	33 131	35	-1 360	32 618
Zabezpieczenie na	0	0	0	0	0	0	12 873	0	-8	12 865
Instytucje (banki)	3 361	2 897	795	0	720	0	1 724	230	-833	8 892
Przeterminowane	0	0	0	0	0	0	937	0	0	937
Samorządy terytorialne i władze lokalne	0	55	81	0	0	0	2 448	0	0	2 585
Nadzorcze kategorie wysokiego ryzyka	0	0	0	0	0	0	210	0	-138	73
Rządy i banki centralne	88	14 166	0	0	0	0	530	222	0	15 006
Inne	0	0	0	0	0	0	12 021	1 088	-457	12 653
Pozostałe**	0	0	0	0	0	0	1	20	0	21
Razem	3 449	17 118	1 689	0	720	0	124 637	1 605	-2 795	146 422

* Wartość ekspozycji bilansowych i ekwiwalentu bilansowego zobowiązań i transakcji pozabilansowych nieuwzględniająca technik ograniczania ryzyka kredytowego.

** Obejmuje: organy administracji i podmioty nieprowadzące działalności gospodarczej, ekspozycje z tytułu uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania.

Tabela 4.8

WARTOŚĆ EKSPOZYCJI* PO ZASTOSOWANIU TECHNIK OGRANICZANIA RYZYKA KREDYTOWEGO

Grupa Kapitałowa PKO BP SA
2008

	PKO BP, KREDOBANK i BFL							Pozostałe spółki Grupy	Korekty i wyłączenia	Razem
	Stopień jakości kredytowej kontrahenta									
	1	2	3	4	5	6	brak			
Detaliczne	0	0	0	0	0	0	60 261	0	0	60 261
Przedsiębiorstwa	0	0	813	0	0	0	32 447	35	-1 360	31 934
Zabezpieczenie na	0	0	0	0	0	0	12 869	0	-8	12 861
Instytucje (banki)	3 361	2 897	795	0	720	0	730	239	-833	7 908
Przeterminowane	0	0	0	0	0	0	873	0	0	873
Samorządy terytorialne i władze lokalne	0	55	81	0	0	0	2 452	0	0	2 589
Nadzorcze kategorie wysokiego ryzyka	0	0	0	0	0	0	210	0	-138	73
Rządy i banki centralne	88	14 166	0	0	0	0	1 538	222	0	16 013
Inne	0	0	0	0	0	0	11 970	1 088	-457	12 602
Pozostałe**	0	0	0	0	0	0	1	20	0	21
Razem	3 449	17 118	1 689	0	720	0	123 351	1 605	-2 795	145 136

* Wartość ekspozycji bilansowych i ekwiwalentu bilansowego zobowiązań i transakcji pozabilansowych uwzględniająca techniki ograniczania ryzyka kredytowego.

** Obejmuje: organy administracji i podmioty nieprowadzące działalności gospodarczej, ekspozycje z tytułu uczestnictwa w instytucjach zbiorowego inwestowania.

Największy wpływ na wysokość wymogu kapitałowego Grupy z tytułu instrumentów pochodnych w 2008 roku miały transakcje IRS, opcje, CIRS i Forward (tabela 4.9).

Tabela 4.9

**WYMÓG KAPITAŁOWY
Z TYTUŁU INSTRUMENTÓW POCHODNYCH***
2008

Grupa Kapitałowa PKO BP SA

Instrumenty pochodne	Portfel		
	bankowy handlowy razem		
	35	162	197
FRA	0	4	4
IRS	12	87	99
Forward	0	18	18
SWAP	1	0	1
FX Futures	0	0	0
CIRS	19	4	22
Opcje	1	49	50
SBB	2	0	2
CDS	1	0	1
inne	0	0	0

* Ryzyko kredytowe i kredytowe kontrahenta.

W 2008 roku w procesie wyliczenia wymogu kapitałowego dla instrumentów pochodnych nie było uwzględniane saldowanie ekspozycji bilansowych i pozabilansowych. W wyliczeniu wymogu kapitałowego nie wykorzystywano także zawartych kontraktów CDS jako nierzeczywistej ochrony kredytowej.

W procesie wyliczania wymogów kapitałowych Bank wykorzystuje oceny wiarygodności kredytowej nadawane przez następujące zewnętrzne instytucje wiarygodności kredytowej (agencje ratingowe):

- Moody's Investors Service,
- Standard and Poor's Ratings Services,
- Fitch Ratings.

Proces przenoszenia oceny emitenta i emisji na pozycje spoza portfela handlowego na potrzeby wyliczania wymogów kapitałowych został w Banku zaimplementowany zgodnie z zapisami załączników nr 4 oraz nr 15 do uchwały nr 1/2007 KNB z dnia 13.03.2007 roku oraz uchwały nr 10/2007 KNB z dnia 20 czerwca 2007 roku⁷.

W tabeli 4.10 zawarta została informacja o oszacowaniach Banku wpływu wdrożenia Bazylei II na wysokość wymogu kapitałowego Banku z tytułu ryzyka kredytowego na koniec 2007 roku.

Tabela 4.10

**SZACOWANY WPŁYW WDROŻENIA BAZYLEI II
NA WYMÓG KAPITAŁOWY Z TYTUŁU RYZYKA KREDYTOWEGO
I RYZYKA KREDYTOWEGO KONTRAHENTA**

	Bank PKO BP SA		
	Bazylea I	Bazylea II	B II - B I
Ryzyko kredytowe	6 183	5 712	-471
kredytowe (księga bankowa)	6 159	5 668	-491
ekspozycje bilansowe	5 717	4 947	-770
ekspozycje pozabilansowe	424	694	270
instrumenty pochodne	18	26	8
kontrahenta (księga handlowa)	24	44	20

Zgodnie z tymi oszacowaniami wdrożenie Bazylei II (metoda standardowa) wpłynęło na zmniejszenie wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka kredytowego o ok. 500 mln złotych. Wynika to głównie z faktu, iż znacząca część portfela kredytowego Banku według Bazylei II została zaklasyfikowana do ekspozycji detalicznych, którym według Bazylei II przypisywana jest niższa waga ryzyka niż w Bazylei I (75% zamiast 100%).

4.2. RYZYKO OPERACYJNE

Decydujący wpływ na profil ryzyka operacyjnego Grupy ma Bank PKO BP SA. Pozostałe spółki zależne Grupy Kapitałowej, ze względu na ich znacznie mniejszą skalę działalności, generują jedynie ograniczone ryzyko operacyjne.

Na koniec 2008 roku Bank wyliczał wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka operacyjnego według metody podstawowego wskaźnika, zgodnie z załącznikiem nr 14 uchwały nr 1/2007 KNB. Od stycznia 2009 roku wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka operacyjnego w Banku obliczany jest przy wykorzystaniu metody standardowej.

Wartość wymogu kapitałowego na ryzyko operacyjne Grupy wyniosła 1,25 mld złotych (w tym 1,16 mld złotych stanowił wymóg kapitałowy na ryzyko operacyjne Banku).

W II półroczu 2008 roku Bank rozpoczął realizację projektów mających na celu rozwój metod pomiaru ryzyka operacyjnego oraz wdrożenie specjalistycznego narzędzia informatycznego wspierającego proces zarządzania ryzykiem operacyjnym.

4.3. RYZYKO RYNKOWE

Ryzyko rynkowe Grupy Kapitałowej PKO BP SA jest determinowane przede wszystkim przez Bank. Wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka rynkowego Grupy Kapitałowej jest wyliczany zgodnie z przepisami uchwały nr 1/2007 KNB. Do obliczania wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka walutowego, ryzyka cen kapitałowych papierów wartościowych, ryzyka szczególnego cen instrumentów dłużnych Bank stosuje metody podstawowe. Do obliczania wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka ogólnego stóp procentowych Bank wykorzystuje metodę zaktualizowanego średniego okresu zwrotu.

⁷ Uchwała nr 10/2007 Komisji Nadzoru Bankowego z dnia 20 czerwca 2007 r. w sprawie określenia ocen wiarygodności kredytowej nadawanych przez zewnętrzne instytucje oceny wiarygodności kredytowej, z których bank może korzystać w celu ustalenia wymogów kapitałowych i zakresu korzystania z tych ocen oraz ich powiązania ze stopniami jakości kredytowej (Dz. Urz. NBP z 2007 roku Nr 6, poz. 16 z późniejszymi zmianami).

Wartość sumy wymogów kapitałowych na ryzyko rynkowe spadła w 2008 roku o ok. 8%. Największy udział w wymogu na ryzyko rynkowe ma wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka szczególnego cen instrumentów dłużnych (ok. 83%) i wynika z utrzymywania na portfelu handlowym korporacyjnych i komunalnych dłużnych papierów wartościowych oraz gwarantowania przez Bank emisji tych papierów. Kolejnym, istotnym co do udziału, rodzajem wymogu kapitałowego jest wymóg kapitałowy z tytułu ryzyka ogólnego stóp procentowych (ok. 17%).

Wymóg kapitałowy z tytułu pozostałych rodzajów ryzyka rynkowego wynosi ok. 1 mln złotych. Wymóg

5. KAPITAŁ WEWNĘTRZNY (FILAR II)

Kapitał wewnętrzny to szacowana przez Bank kwota kapitału, niezbędna do pokrycia wszystkich zidentyfikowanych, istotnych rodzajów ryzyka występujących w działalności Banku oraz wpływu zmian otoczenia gospodarczego, uwzględniająca przewidywany poziom ryzyka.

Począwszy od 2008 roku kapitał wewnętrzny w Grupie Kapitałowej PKO BP SA jest obliczany na pokrycie każdego z istotnych rodzajów ryzyka:

- ryzyka kredytowego, w tym ryzyka niewypłacalności,
- ryzyka rynkowego, w tym ryzyka walutowego, ryzyka stopy procentowej oraz ryzyka płynności,
- ryzyka operacyjnego,
- ryzyka biznesowego, w tym ryzyka strategicznego i ryzyka reputacji.

Bank cyklicznie monitoruje istotność poszczególnych rodzajów ryzyka odnoszących się do działalności Banku i pozostałych spółek zależnych Grupy Kapitałowej.

Łączny kapitał wewnętrzny Grupy Kapitałowej stanowi sumę wysokości kapitału wewnętrznego niezbędnego do pokrycia wszystkich istotnych rodzajów ryzyka występujących w działalności spółek Grupy Kapitałowej (przyjmowany do kalkulacji kapitału wewnętrznego współczynnik korelacji pomiędzy poszczególnymi rodzajami ryzyka oraz poszczególnymi spółkami Grupy Kapitałowej Banku wynosi 1).

Wysokość kapitału wewnętrznego na pokrycie ryzyka kredytowego ustala się na poziomie straty nieoczekiwanej dla portfela ekspozycji, objętych portfelowymi miarami ryzyka i wylicza się w oparciu o model wartości zagrożonej. Nieoczekiwana strata kredytowa jest różnicą pomiędzy wysokością wartości narażonej na ryzyko (CVaR) oraz wysokością straty oczekiwanej (EL). Dla portfeli kredytowych nieobjętych portfelowymi miarami ryzyka przyjmuje się, że kapitał wewnętrzny na pokrycie ryzyka kredytowego jest równy wymogowi kapitałowemu z tytułu ryzyka kredytowego obliczonemu zgodnie z metodą standardową.

kapitałowy z tytułu ryzyka walutowego wynosi zero, gdyż całkowita pozycja walutowa nie przekracza 2% funduszy własnych Banku, natomiast z tytułu cen towarów wynosi zero ze względu na brak w portfelu Banku tego typu instrumentów.

Wysokość ekspozycji w stosunku do kontrahenta będącego instytucją finansową wyznacza się na podstawie wartości rynkowej dla transakcji bilansowych (lokata i obligacji) oraz na podstawie ekwiwalentu bilansowego, rozumianego jako suma kosztu zastąpienia i przyszłej potencjalnej ekspozycji kredytowej, dla transakcji pozabilansowych, pomniejszając wyliczoną wartość o wysokość stopy odzysku. Wartości stopy odzysku oraz prawdopodobieństwa niewypłacalności dla ekspozycji wobec instytucji finansowych wyznaczone są na podstawie danych agencji ratingowej Moody's.

Do obliczenia kapitału wewnętrznego z tytułu ryzyka stopy procentowej oraz ryzyka walutowego stosowana jest metodologia wartości zagrożonej z uwzględnieniem wyników testów warunków skrajnych.

Kapitał wewnętrzny na ryzyko operacyjne jest równy wymogowi kapitałowemu z tytułu ryzyka operacyjnego, wyznaczonemu w oparciu o metodę wskaźnika podstawowego.

Kapitał wewnętrzny na ryzyko biznesowe jest wyznaczany w proporcji do wyniku na działalności bankowej.

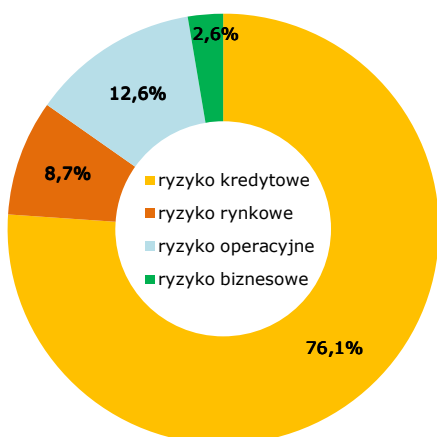
Kapitał wewnętrzny na pokrycie poszczególnych rodzajów ryzyka jest ustalany zgodnie z metodykami określonymi w regulacjach wewnętrznych akceptowanych przez Zarząd Banku. W przypadku dokonywania szacunków kapitału wewnętrznego w oparciu o modele statystyczne, stosowany jest roczny horyzont prognozy oraz poziom ufności 99,9%.

Poniższy wykres obrazuje strukturę kapitału wewnętrznego, w podziale na poszczególne rodzaje ryzyka, oszacowaną na dzień 31.12.2008 roku dla Grupy.

Wykres 5.1

KAPITAŁ WEWNĘTRZNY GRUPY

Alokacja łącznego kapitału wewnętrznego jest przeprowadzana w podziale na linie biznesowe oraz spółki Grupy Kapitałowej Banku.

W celu oszacowania kwoty kapitału niezbędnej do prowadzenia bezpiecznej działalności w warunkach dekonunktury, w Banku przeprowadzane są testy warunków skrajnych.

6. ADEKWATNOŚĆ KAPITAŁOWA

Adekwatność kapitałowa jest stanem, w którym wysokość posiadanej przez Grupę Kapitałową PKO BP SA bazy kapitałowej jest wystarczająca do spełnienia wymagań regulacyjnych w zakresie wymogów kapitałowych (tzw. filar I) oraz kapitału wewnętrznego (tzw. filar II). Zarządzanie adekwatnością kapitałową ma na celu utrzymywanie, w sposób ciągły, kapitału na poziomie adekwatnym do skali oraz profilu ryzyka działalności Grupy Kapitałowej.

Proces zarządzania adekwatnością kapitałową w Banku obejmuje:

- określanie i monitorowanie listy istotnych rodzajów ryzyka,
- wyznaczanie kapitału wewnętrznego na pokrycie poszczególnych istotnych rodzajów ryzyka,
- ustalanie łącznego kapitału wewnętrznego koniecznego do pokrycia wszystkich istotnych rodzajów ryzyka,
- wykonywanie testów warunków skrajnych adekwatności kapitałowej,
- monitorowanie, raportowanie, prognozowanie i limitowanie adekwatności kapitałowej,
- dokonywanie alokacji kapitału wewnętrznego na linie biznesowe dla celów analiz rentowności,
- wykorzystywanie narzędzi wpływających na poziom adekwatności kapitałowej (w tym: narzędzi wpływających na poziom funduszy własnych, skalę pomniejszych funduszy własnych oraz wysokość portfela kredytowego).

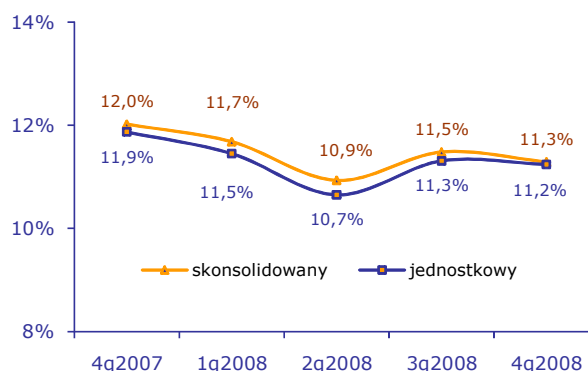
Głównymi miernikami adekwatności kapitałowej są:

- współczynnik wypłacalności, którego minimalny poziom wynosi, zgodnie z ustawą – Prawo bankowe, wynosi 8%,
- relacja funduszy własnych do kapitału wewnętrznego, której dopuszczalny minimalny poziom, zgodnie z ustawą – Prawo bankowe, wynosi 1,0.

Poniższy wykres prezentuje zmiany poziomu współczynnika wypłacalności Banku oraz Grupy Kapitałowej PKO BP SA.

Wykres 6.1

WSPÓŁCZYNNIK WYPŁACALNOŚCI

W 2008 roku wysokość współczynnika wypłacalności oraz relacji funduszy własnych do kapitału wewnętrznego Banku i Grupy Kapitałowej utrzymywały się na bezpiecznym poziomie, powyżej zarówno limitów ustawowych, jak i wewnętrznych Banku.

Na koniec 2008 roku w stosunku do końca 2007 roku współczynnik wypłacalności Grupy obniżył się o 0,7 p.p., co było spowodowane, przede wszystkim, wysoką dynamiką portfela kredytowego oraz podwyższeniem wymogów kapitałowych w związku z wdrożeniem Bazylei II.

Poniższa tabela przedstawia wyniki oszacowań wpływu wdrożenia Bazylei II na wysokość współczynnika wypłacalności oraz poziom wymogów kapitałowych Banku na dzień 31.12.2007 roku.

Tabela 6.1

SZACOWANY WPŁYW WDROŻENIA BAZYLEI II

	Bank PKO BP SA		
	Bazylea I	Bazylea II	B II - B I
Współczynnik wypłacalności	11,9%	11,0%	-0,9 pp.
Fundusze własne	9 543	9 543	0
Wymogi kapitałowe, w tym:	6 431	6 975	544
ryzyko kredytowe*	6 183	5 712	-471
ryzyko operacyjne	0	1 015	1 015
ryzyko rynkowe	248	248	0

* Obejmuje także ryzyko kredytowe kontrahenta.

Zmiana wysokości współczynnika wypłacalności, będąca efektem wdrożenia wymagań Bazylei II, wynika w znacznej części z wprowadzenia nowego wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka operacyjnego (szczegółowe informacje w tym zakresie zostały przedstawione w rozdziale nr 4 „Wymogi kapitałowe (filar I)”).

7. SŁOWNIK UŻYTYCH POJĘĆ I SKRÓTÓW

Accuracy Ratio (AR) – miara efektywności tablic scoringowych będąca stosunkiem efektywności rzeczywistej tablicy scoringowej do efektywności tablicy optymalnej; miara przyjmuje wartości od 0 do 1; wartość 0 oznacza brak zdolności dyskryminacyjnej tablicy (tzn. tablica scoringowa ocenia w sposób zbliżony do losowego gotowość kredytobiorcy do wywiązania się ze zobowiązań); wartość 1 oznacza, iż tablica w 100% jest w stanie zidentyfikować klienta, który stanie się niewypłacalny

Bazylea II – zbiór przepisów zewnętrznych określających nowe podejście do kalkulacji wymogów kapitałowych i zarządzania ryzykiem bankowym; w Polsce przepisami tymi była nowelizacja Prawa bankowego oraz przyjęcie uchwał nr 1-6/2007 KNB z marca 2007 roku, które zaczęły obowiązywać polskie banki od 1.01.2008 roku (przy założeniu wykorzystania opcji zawartej w § 14 ust. 1 uchwały nr 1/2007 KNB)

BSB (Buy-Sell-Back) – transakcja kupna papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem ich odsprzedaży po upływie określonego czasu przed terminem ich zapadalności po z góry ustalonej cenie

CDS (Credit Default Swap) – swap kredytowy (kredytowy instrument pochodny), którego przedmiotem jest niewypłacalność jednego podmiotu referencyjnego

CIRS (Currency Interest Rate Swap) – walutowa transakcja zamiany stóp procentowych

CRM (Credit Risk Mitigation) – technika ograniczania ryzyka kredytowego (uznawana przez Bazyleę II)

CSA (Credit Support Annex) – umowa zabezpieczająca - załącznik do umowy ramowej

Cząstkowa kontraktowa luka płynności – różnica pomiędzy aktywami razem a pasywami razem, wyliczana dla każdego przedziału zapadalności (wymagalności); informuje o niedopasowaniu pomiędzy zapadającymi aktywami oraz wymagalnymi pasywami w danym przedziale czasowym

Cząstkowa urealniona luka płynności – różnica pomiędzy aktywami razem a pasywami razem,

wyliczana dla każdego przedziału zapadalności (wymagalności); informuje o niedopasowaniu pomiędzy zapadającymi aktywami oraz wymagalnymi pasywami w danym przedziale czasowym z uwzględnieniem urealnienia ich terminu zapadalności (wymagalności)

DDS – dostępne do sprzedaży – rodzaj portfela papierów wartościowych zgodnie z MSR

Ekspozycja kredytowa – aktywo, udzielone zobowiązanie pozabilansowe lub zawarta transakcja pozabilansowa (pochodna)

Filar I – część wymagań Bazylei II zawierająca postanowienia dotyczące minimalnych wymogów kapitałowych dla ryzyka kredytowego, rynkowego i operacyjnego

Filar II – część wymagań Bazylei II zawierająca postanowienia dotyczące wewnętrznych procesów zarządzania ryzykiem w banku i ograniczania tego ryzyka

Filar III – część wymagań Bazylei II zawierająca postanowienia dotyczące obligatoryjnych ujawnień informacji na temat profilu ryzyka oraz adekwatności kapitałowej banków

FRA (Forward Rate Agreement) – kontrakt terminowy na stopę procentową

FX Swap – swap walutowy

IBNR (incurred but not reported) – metoda grupowa szacowania utraty wartości ekspozycji kredytowych

ICAAP (Internal Capital Adequacy Assessment Process) – proces wewnętrznej oceny adekwatności kapitałowej

IRB (Internal Ratings Based Approach) – metoda wewnętrznych ratingów stosowana do wyznaczania wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka kredytowego

IRS (Interest Rate Swap) – transakcja zamiany stóp procentowych

ISDA (International Swap and Derivatives Association) – Międzynarodowe Stowarzyszenie Dealerów Swapowych

ISMA (International Securities Market Association) – Międzynarodowe Stowarzyszenie Rynku Papierów Wartościowych

Kapitał wewnętrzny – oszacowana przez bank kwota, niezbędna do pokrycia wszystkich zidentyfikowanych, istotnych rodzajów ryzyka występujących w jego działalności oraz zmian otoczenia gospodarczego, uwzględniająca przewidywany poziom ryzyka (element tzw. Filaru II)

Kluczowe wskaźniki ryzyka (Key Risk Indicator – KRI) – wielkość związana z profilem ryzyka operacyjnego, która opisuje konkretne ryzyko, czynność lub proces z uwzględnieniem częstości, podatności lub straty; KRI wykorzystuje się do dokonania szybkiego pomiaru, monitorowania ryzyka oraz w celu prognozowania przyszłych zagrożeń

KNB – Komisja Nadzoru Bankowego

KNF – Komisja Nadzoru Finansowego

Loan Market Association (LMA) – Stowarzyszenie Rynku Kredytowego

MSR – Międzynarodowe Standardy Rachunkowości

NBP – Narodowy Bank Polski

Nierzeczywista ochrona ryzyka kredytowego – technika ograniczania ryzyka kredytowego, w której zmniejszenie ryzyka kredytowego banku z tytułu ekspozycji wynika ze zobowiązania strony trzeciej do zapłacenia określonej kwoty w przypadku niewykonania zobowiązania przez dłużnika lub wystąpienia innych, określonych w umowie, zdarzeń kredytowych (gwarancje lub kredytowe instrumenty pochodne)

PKD – Polska Klasyfikacja Działalności

Portfel bankowy – operacje niezaliczone do portfela handlowego, w szczególności udzielone kredyty, pożyczki, lokaty i depozyty udzielane/przyjmowane w ramach działalności banku lub też w celu zarządzania płynnością

Portfel handlowy – operacje dokonywane na własny rachunek w celach handlowych, tj. z zamiarem uzyskania korzyści finansowych zwykle w krótkich okresach z rzeczywistych lub oczekiwanych różnic między rynkowymi cenami zakupu i sprzedaży lub też z innych odchyleń cen lub parametrów cenowych, w tym w szczególności stóp procentowych, kursów walutowych, indeksów giełdowych oraz operacje dokonywane w celu zabezpieczenia ryzyka wynikającego z operacji zaliczonych do portfela handlowego

Poziom ufności – prawdopodobieństwo, wyrażone najczęściej procentowo, z jakim analizowana zmienna (strata Banku) nie przekroczy określonej wartości

Pozycja indywidualna dla danej waluty obcej (pozycja walutowa) – różnica sumy aktywów w danej walucie, pozabilansowych zobowiązań otrzymanych i aktywów indeksowanych do tej waluty obcej oraz sumy pasywów w tej walucie, pozabilansowych zobowiązań udzielonych i pasywów indeksowanych do tej waluty obcej

Prawdopodobieństwo niewypłacalności (Probability of Default - PD) – statystycznie oszacowane prawdopodobieństwo wystąpienia niewypłacalności kredytobiorcy w skali roku (określa poziom ryzyka kredytowego związanego z portfelem, które zmaterializuje się w przyszłości)

PSR – Polskie Standardy Rachunkowości

Punkt odcięcia – minimalna liczba punktów przyznawanych w wyniku oceny wiarygodności z wykorzystaniem systemu scoringowego (dla klienta indywidualnego) bądź klasa ratingu klienta oraz klasa ratingu łącznego (dla klienta instytucjonalnego), od których można dokonać z klientem transakcji kredytowej

REPO – operacja pożyczania środków pod zastaw papierów wartościowych

Rezerwa płynności – różnica pomiędzy najbardziej płynnymi aktywami a oczekiwanymi i potencjalnymi zobowiązaniami, które stają się wymagalne w danym okresie dla danej waluty

Ryzyko biznesowe – kategoria ryzyka pokrywająca wszystkie inne (niż ryzyko kredytowe, rynkowe, operacyjne i braku zgodności) rodzaje ryzyka, w tym w szczególności:

a) ryzyko reputacji – ryzyko związane z możliwością wystąpienia negatywnych odchyleń od zaplanowanego wyniku finansowego Banku wskutek pogorszenia się wizerunku Banku;

b) ryzyko strategiczne – negatywne konsekwencje finansowe spowodowane błędnymi decyzjami, decyzjami podjętymi na podstawie niewłaściwej oceny lub niepodjęciem właściwych decyzji w zakresie dotyczącym kierunku rozwoju strategicznego Banku

Ryzyko braku zgodności – ryzyko poniesienia sankcji prawnych, powstania strat finansowych bądź utraty reputacji lub wiarygodności wskutek niezastosowania się Banku, pracowników Banku lub podmiotów działających w jego imieniu do przepisów prawa, regulacji wewnętrznych oraz przyjętych przez Bank standardów postępowania, w tym norm etycznych

Ryzyko koncentracji – ryzyko wynikające z istotnego zaangażowania Banku wobec pojedynczych podmiotów lub grup podmiotów, których zdolność spłaty zadłużenia zależna jest od wspólnego czynnika (np. sytuacji w branży, położenia geograficznego, powiązań pomiędzy podmiotami gospodarczymi itd.)

Ryzyko kredytowe – ryzyko strat w wypadku niewykonania przez dłużnika zobowiązania lub w wypadku pogorszenia się jakości kredytowej dłużnika

Ryzyko operacyjne – ryzyko strat wynikających z niedostosowania lub zawodności procesów wewnętrznych, ludzi i systemów lub ze zdarzeń zewnętrznych; ryzyko prawne jest uznawane jako podkategoria ryzyka operacyjnego

Ryzyko przedrocznicowe – ryzyko utraty zdolności kredytowej kontrahenta w trakcie trwania transakcji zawartej z Bankiem

Ryzyko rozliczenia – ryzyko wynikające z możliwości niewypełnienia przez kontrahenta zobowiązań w momencie rozliczenia kontraktu

Ryzyko rynkowe – ryzyko poniesienia straty na skutek niekorzystnych zmian parametrów rynkowych takich jak stopa procentowa i kurs walutowy lub zmienności tych parametrów (volatility), a także ryzyko utraty płynności

Rzeczywista ochrona ryzyka kredytowego – technika ograniczania ryzyka kredytowego, w której zmniejszenie ryzyka kredytowego z tytułu ekspozycji banku wynika z prawa tego banku – w przypadku niewykonania zobowiązania przez kontrahenta, niewypłacalności, upadłości lub innego dotyczącego kontrahenta zdarzenia kredytowego określonego w dokumentacji transakcji oraz jeśli jest to konieczne depozytariusza przechowującego zabezpieczenie – do upłynnienia, dokonania transferu lub przejęcia, bądź zatrzymania określonych aktywów lub kwot

SBB (Sell-Buy-Back) – transakcja sprzedaży papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem ich odkupu po upływie określonego czasu przed terminem ich zapadalności po z góry ustalonej cenie

Skumulowana kontraktowa luka płynności – suma wszystkich cząstkowych kontraktowych luk płynności liczonych od pierwszego przedziału a'vista do przedziału, dla którego liczona jest skumulowana kontraktowa luka płynności

Skumulowana urealniona luka płynności – suma wszystkich cząstkowych urealnionych luk płynności liczonych od pierwszego przedziału a'vista do przedziału, dla którego liczona jest skumulowana urealniona luka płynności

Strata nieoczekiwana (Unexpected Loss – UL) – różnica pomiędzy wartością zagrożoną ryzykiem kredytowym a stratą oczekiwaną

Strata oczekiwana (Expected Loss – EL) – statystycznie oszacowana wartość średniej (oczekiwanej) straty z tytułu ryzyka kredytowego, jaką bank spodziewa się ponieść na portfelu w ciągu jednego roku

Stress-test (analiza szokowa) – narzędzie zarządzania ryzykiem służące do oceny potencjalnego wpływu na sytuację banku określonego zdarzenia i/lub zmian parametrów rynkowych, które nie są standardowo opisane za pomocą miar statystycznych

System ratingowy – system oceny ryzyka kredytowego Banku związanego z finansowaniem klientów instytucjonalnych przy udzielaniu lub zmianie istotnych warunków transakcji kredytowej oraz w okresie realizacji transakcji kredytowej

System scoringu aplikacyjnego – system oceny ryzyka kredytowego Banku związanego z finansowaniem klientów w oparciu o oceny scoringowe na podstawie informacji dostarczanych przez klienta

System scoringu behawioralnego – system oceny ryzyka kredytowego Banku związanego z finansowaniem klientów głównie na podstawie transakcji występujących na rachunku

oszczędnościowo-rozliczeniowym służące do wyznaczania limitów kredytów odnawialnych

UE – Unia Europejska

Umowa ramowa – porozumienie stron regulujące zasady współdziałania Banku z kontrahentami na rynku finansowym w odniesieniu do terminowych transakcji finansowych

Wartość godziwa – kwota, za jaką dany składnik majątku mógłby zostać wymieniony, a zobowiązanie uregulowane, na warunkach transakcji rynkowej pomiędzy zainteresowanymi i dobrze poinformowanymi nie powiązanimi ze sobą stronami

Wartość zagrożona (Value-at-Risk – VaR) – potencjalna wartość straty, wynikająca ze zmiany wartości bieżącej przepływów pieniężnych z instrumentów finansowych lub potencjalna wartość straty na utrzymywanych pozycjach walutowych z tytułu zmian kursu walutowego, przy założeniu określonego poziomu ufności oraz okresu utrzymywania pozycji

Wartość zagrożona ryzykiem kredytowym (Credit Value-at-Risk – CVaR) – potencjalna strata, jaka nie powinna zostać przekroczona z tytułu ryzyka kredytowego na utrzymywanym portfelu kredytowym, przy założeniu określonego (wysokiego) poziomu ufności oraz okresu utrzymywania pozycji

WIG – Warszawski Indeks Giełdowy

Wskaźnik LTV – stosunek wysokości ekspozycji kredytowej do wartości nieruchomości, stanowiącej jej zabezpieczenie

Współczynnik wypłacalności – główny miernik adekwatności kapitałowej, wyliczany jako iloraz funduszy własnych i sumy wymogów kapitałowych, przemnożony przez 8%

Wymóg kapitałowy – minimalna kwota kapitału, jaką bank, zgodnie z art. 128 Prawa bankowego oraz uchwałą nr 1/2007 Komisji Nadzoru Bankowego jest zobowiązany utrzymać na pokrycie ryzyka kredytowego, ryzyka rynkowego oraz ryzyka operacyjnego (element tzw. Filaru I NUK)

ZBP – Związek Banków Polskich